

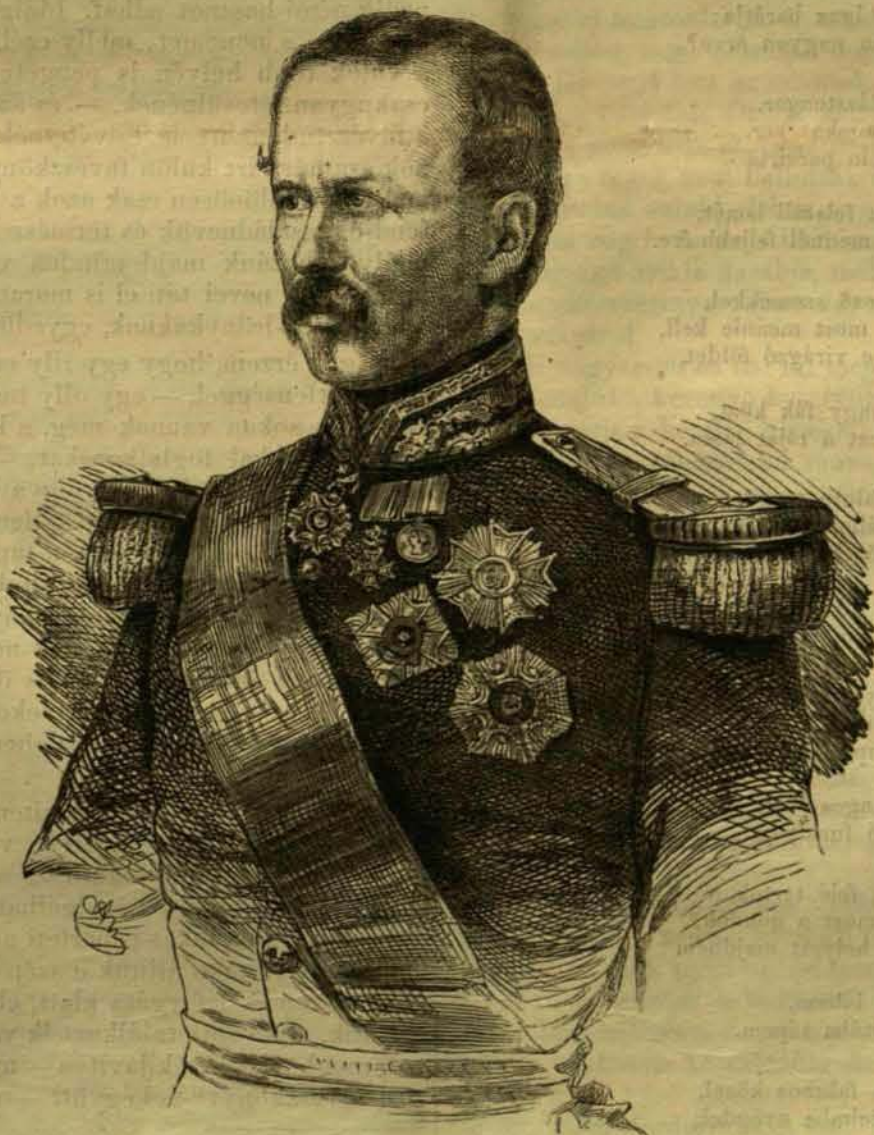
A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujságra a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre 10 ft., julius—septemberre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Mac-Mahon, francia tábornagy.

Az új „Magentai herceg“ egy írlandi régi nemes családból származik, melly a szerencsétlen királyi családot, a Stuartokat, franciaországi száműzetésükbe követé, s itt új hazát keresett és talált. Tehát idegen hangzásu neve daczára, ő telivér francia. *) Született 1807-ben Autunben (Saone és Loire megyében). Midőn I. Napoleon bukása után a Bourbon család lépett újra francia trónra, Mac-Mahon atyja francia párré (országnagygyá) neveztetett, sőt X. Károly király személyes barátságát is bírta. Fiának ennél fogva szép jövőre nyílt kilátása. Ez utóbbi 1825-ben a Saint-Cyr-i katonai iskolába került s még alig lépett át a hadseregbe, midőn az Algír elleni hadjárat megkezdődött. Egy oda hajózó ezredbe tétetett át s első haditetteit azon afrikai harcztéren vivé véghez, melly nevét később olly híressé tevé. — Midőn 1830-ban, a juliusi forradalom után az Orleans-ház tagja, Lajos Fülöp lépett trónra, Mac-Mahon visszatért Algírból s Antwerpen ostromában vett részt. Már itt is jeleit adta bátorságának s katonai tehetségének s a jövő év tavaszán kapitánnyá lön kinevezve. Ezután saját kívánatára küldték vissza Afrikába, hol 20 évig részt küzdött az arabok és kabylok ellen, részint köz-

igazgatási ügyekkel volt elfoglalva. A Konstantine város elleni ostrom után (1837) neve a napiparancsban kitüntetéssel lön említve s minden új rangfok, mellyre ezután emelkedett, egyegy új érdem jutalma volt. Miután elébb egy gyalog vadász-zászlóaljat s később egy idegen legióbeli ezredet vezényelt volna, 1845-ben ezredesnek s dandártábornoknak lön kinevezve. Ez utóbbi ranggal vette át Oran, s később Konstantine algiri tartományok kormányzatát. Osztálytábornok 1852 julius 10-én lett.

Midőn 1855. majusban Canrobert tábornok a keleti hadsereg vezérletéről lemondott, akkor Mac-Mahon határozott alkalmazás nélkül épen Párisban tartózkodott. Átadták neki Canrobert gyalogosztályát s ő még elég jókor érkezett meg Szebasztopol alatt, hogy a véres harc eldöntésébe befolyhasson. — A sept. 8-kán alakított rohamoszlopok közül azt bízták reá, mellynek feladata volt, a város kulcsát, a Malakoff-tornyot, bevenni. — De a félig romban heverő, hajdan olly rémületes Malakoff-toronynak bevétele nem volt az ő feladatának legnehezebb része. Sokkal több erőbe, fáradságba került a nyert tér megvédése az orosz tartaléksereg dühös ostromai ellenében. Nem kevesebb, mint négy orosz ezred s egy vadászdandár nyomult egymásután Mac-Mahon ellen; de ez esküt tön, hogy vagy megtartja állomását, vagy holt-

MAC-MAHON, francia tábornagy, Magentai herceg.

*) Mac-Mahon tulajdonképen nem írlandi, hanem skót hangzásu név. Mac a skót családnevek előtt ugyanazon értelmű, mint az angol, német, orosz, magyar nevek végén a son, sohn, vics, fy, vagy f, mint p. o. Johnson, Mendelssohn, Paulovics, Pálffy Gerőfi stb.

testével borítja a tért. Négy órai dühös harc után ura maradt az elfoglalt térnek s a mérnöksereg dolga volt azután, e helyet bevetetlen erős állomássá alakítani.

Mac-Mahonnak volt köszönhető Szebasztopol bevétele, de marsalságot akkor nem nyert, (ez a fővezér, Pelissier, számára volt csupán fentartva); csupán a becsületrend nagykeresztje és senatori méltóság jutott neki osztályrészül. Tábornagygyá (marsallá) csak nem régiben neveztetett ki az olasz csatatéren, hol egy francia hadtest parancsnoka, a Magentai csata után, mellytől egyszersmind hercegi címét is nyerte. A hivatalos francia tudósítások is bevallják, hogy hadtestének ügyesen kiszámított és sikerült mozdulatai voltak a főtényezők a csatának Napoleon császárra nézve kedvező eredményü kimenetelére.

A mi Mac-Mahon jellemét illeti, dicsérettel említik rettenthetlen katonai bátorságát s általánosan tisztelik önálló, független természetét. Midőn tavál Orsini merénylete után a francia kormány ama hírhedt „biztonsági törvényt“ (melly pusztá gyanura a legszigorubb rendeleteket diktálta) a senátus elé terjeszté: Mac-Mahon volt az egyetlen senator, kinek bátorsága volt, e valóban rettenetes rendszabály ellen felszólalni. „Én ezen törvény ellen szavazok — mondá ő az ő katonás modorában — mert alkotmányellenes és a kormányt oly irányba készíti, melly reá nézve végzetleges lehet. Nem vagyok szónok, nem ismerem mást, mint a tábor ékes-szólását, de ez a véleményem.“

Esti kép.

(Kapa, aug. 10-én 1858.)

Magas dombon állok, setét erdő mellett,
Setét erdőben pár gerle bug, beszélget.
Sohajtozik benne az alkonyi szellő
Ide oda járva:
Miért nincs egy hive; egy igaz barátja;
Miért oly elhagyott; olyan nagyon árva?

Lábaimnál hajlong buzakalásztenger,
Zajló hullámokat, zengő habokat ver. . .
Egy kis barna madár, daloló pacsirta
Csap le a tükrére. . .
Megfürödik benne, s lassan felszáll ismét,
S csendesebb lesz hangja, mennél feljebb ére.

Bucsuzik fenn a nap könyező szemekkel,
Fáj neki az nagyon, hogy most mennie kell,
Hogy itt kell már hagyni e virágzó földet,
S végső pillantása
Epedezve áttör a lombos nagy fák közt,
Áttör, hogy még egyszer ezt a tájat lássa.

Két szemem most róla a falura téved,
Mellyből kihalt a zaj, elszállott az élet. . .
S nem is kell keresnem, rögtön megtalálom
A kedves kis házat. . .
Ott van ajtajában szeretett jó anyám,
Az utcára pillant, tán engem vigyáztat?

Nézek, nézek hosszan s egyszer csak zaj támad,
Hazaterelik a pásztorok a nyáját.
Cseng, bong a nagy kolomp a vezérnek nyakán,
S beleszól hangjába
A kondás vagy csordás hangos kiáltása,
S egyegy juhászlegény siró furulyája.

Lelépek a dombról, s haza felé tartok,
Messze elkerülnek engem most a gondok,
Messze elkerülnek, s azok helyett majdnem
Minden nyomon, lépten
Mezei virágok csókolják a lábam,
Én lehajlok értök, s bokrétába tépem.

Már a völgyben vagyok, a faluhoz közel,
Egy szomorú bus hang füleimbe nyögdel,
Nem pacsirta-dal az, nem bus madár-ének.
Nyugszanak már azok. . .
A kis haranglábnak fülmiléje zokog. —
Én értem a hangját, s mélyen rá hallgatok. . .

Nőknek is legyen szabad ismerni a fűvésztudományt. *)

A természet tanulmányozása minden ágában szép és élvezetes lehet, de felségesebbet mint a *csillagászat* (astronomia), s szebbet mint a *fűvészet* (botanika) nem képzelhetek; és ha lehet nő (a mint-hogy volt is), ki az oly sok nehézségekkel járó csillagtudományban annyira előmehet, hogy hirnévre nézve első rendű csillagászférfiak sorában állhat, mért ne lehetnének nők, kik a kedves, szép és gyönyörűséges fűvésztudományban kedvüket s örömeiket találják?

A tudományosság által hirt nevet vadászó férfi, többnyire hidegen kalandozza be a plánták s virágok szép világát, s azoknak gyönyörű lakóit egyedül mint tanulmányai tárgyát egykedvűn szokta csak vizsgálgatni, — míg ellenben a fogékonyabb női szív, örülni s gyönyörködni tud épen úgy azok szépségében, mint vágy megismerni természeti életük, s belső jó vagy rossz tulajdonaikat.

Egyébiránt ha azt állítom, hogy a fűvésztudományt nem csak a férfiak, hanem a nőknek is szabad ismerni, ezzel nem azt akarom mondani, hogy ezek elhanyagolva szentebb kötelességeiket, egészen annak éljenek; én azt ohajtanám csak, hogy bár minden jobb nevelésü s miveltebb hölgy találna kedvét a szép természetben, s igyekeznék azt annyira legalább vizsgálni és ismerni, mennyire az neki sokkal ártatlanabb, s szebb örömeiket és gyönyörűséget szerezne, mint más haszontalan, sőt sokszor káros foglalkozás.

A természettudomány különben is annyira kimeríthetetlen, miszerint a leghosszabb emberélet sem elégséges arra, hogy annak bár csak egy ágára nézve is tökéletes ismeret szerzettethetnék meg. Sőt bizonyos tekintetben a természetet igen közelről ismerni, s azt mélyebb vizsgálódásaink tárgyává tenni, nőkre nézve még veszedelmes is lehet; legjobb itt csak addig menni, meddig az a léleknek könnyü és kedves foglalkozást, a szívnek örömet, az életnek pedig némi hasznot adhat. Idáig haladva szeretném én látni a fűvészetben a nőnemét; melly cél tán úgy lenne elérhető, ha már a vidék több helyén is pengetni kezdett *nőnevelő képzőintézetek* csakugyan létesülnének, — és azokban a neveléstan egyik ágává, a fűvésztudomány is fölvétnék. Olyformán azonban, hogy egy, nők számára irt külön fűvészkönyv készítették ahhoz értők által, mellyben különösen csak azok a virágok és plánták lennének az ő rendjük, családnevük és természeti tulajdonságaik után ismertetve, mellyek hazánk majd minden vidékén feltalálhatók; és azoknak latin-görög nevei tán el is maradhatnának, s maga a tudomány is, a növendék-leánykáknak, egyedül nőnevelő által lenne tanítandó.

Igen érzem, hogy egy illy eszme, kivitel tekintetében, határos a lehetetlenséggel, — egy olly nemzetnél különösen, hol a férfinem között is sokan vannak még, a kik félvállról nézik, a komolyabb tudományokkal foglalkozókat, — vagy szörnyü unalmat éreznek, ha kikerülhetlen okoknál fogva azokban résztvenni kényszerítettek, — mennyivel inkább kellemetlennek látszhatik ez első fekin-tetre a nőkre nézve; pedig én tapasztalásból tudom, hogy a szóban forgó tudomány gyakorlat által rendkívül kedvessé tud válni a gyermekek — különösen a leánykák előtt. Nekem magamnak is volt néhány kedves, mind két nemen levő tanítványom, kik bizonyosan késő öreg korukban is örömmel fognak visszaemlékezni a boldog és szép napokra, mellyeket velem vidékünk magas hegyein, a virágos réteken és völgyekben, a fűvészet szép örömei között éltek keresztül.

Egy, a nők számára készitendő fűvészkönyv, valamint a virágok s plánták magyar nyelven való megnevezésére nézve, úgy hiszem, hogy még mind ekkoráig a *Diószegi* és *Fazekas* által kiadott „Magyar fűvészkönyv“ szolgálhatna alapul; mert ez kiválólag egyedül a hazai plántákat ismerteti a Linné rendszere után, és mert fájdalom, olyformán állunk e szép tudományra nézve, miszerint több mint ötven év leforgása alatt, ebben ugyszólván semmit nem haladtunk. És vajha találkoznék vállalkozó, ki e derék fűvészkönyvet, megbővítve és kijavítva — megbecsülhetetlen társával, az „Orvosi fűvészkönyv“ vel együtt — még egyszer sajtó alá bocsátaná! **)

*) Szabad legyen ezen, egy nő tollából folyt felhívásra figyelemztetni olvasóinkat. Örvendünk, midőn a sokszor rágalmazott magyar nőnem köréből halljuk az illy szép és komoly felszólalásokat. — Szerk.

**) Nem szabad felejtenuk Brassai és Gönczy e tárgy munkáit, mellyek a panaszlott hézagot irodalmunkban dicséretesen betöltötték, egészen a tudomány mai állása szerint. — Szerk.

Ha férfi volnék — és pedig fiatal házasulandó férfi, akkor nyilvános titokká tenném az egész nőnem előtt, hogy a sajátomul választandó leányka jó és szép tulajdonai közé soroztatni kívánom azt, hogy az legalább néhányféle orvosi növényt jól ismerjen, — mindenképp pedig a mérges növényeket a nemmérgesektől tisztán megkülönböztetni tudja. Mert erős meggyőződéseim közé tartozik, hogy egy jó és művelt házino nemes foglalkozásai egyik főágának kell lenni, egy célirányosan rendezett házi-gyógyszertár ápolása és okos használása, — különösen olyan helyeken, hol sem orvos, sem gyógyszerész nem létezik.

Mert meg kell azt is vallaniok a tisztelt orvos uraknak, miszerint nekik is sokkal könnyebb olly háznál levő betegekkel boldogulniok, hol a házino okos és értelmes közremunkálása elő tudja segíteni egy jó és lelkiismeretes orvos igyekezetét.

Egy idő óta már hazánkban is inkább kezd gyakorlatba vétetni nyilvános iskoláinkban a fűvésztudomány, de úgy látszik, hogy nagyon kevés sikerrel; mert többnyire hideg közönyösséggel magyarázzák e szép tudományt tanítványaiknak a tanítók, így nem lehet annak hatása sem szivre, sem lélekre; egyedül az ész teszi meg reá mért kötelességét, s erkölcsileg annyi haszna van mégis, hogy a virágok és plánták gyűjtögetésével elfoglalt gyermek-ifjak, meg vannak óva egy időre legalább, a henyelés és rosz társalkodástól.

Egy, a sveiczi népiskolákat 1857-ben tanulmányozás végett meglátogató férfiutól hallám, hogy a zürichi kanton iskoláiban, milly nemes jótéteménnyel van a fűvészet tanulása összekötve; ott ugyanis a jómódu s tehetős szülők gyermekei, iskolai szünidők alatt, kirándulásokat tesznek a közel havasokra, a szegény s tehetetlen tanulók társaságában; megszedik együtt a gyönyörű havasi plántákat és virágokat, s szépen lenyomatva s megszárasztva átadják azokat a fűvész-tanároknak; kik azt elrendeztetten, s bizonyos mennyiségben, fűzött könyvek lapjai közé teszik, s úgy adják el meghatározott árért az oda évenként nagy számmal utazó idegeneknek; kik örömmel megveszik a gyönyörű gyűjteményt, már csak azért is, mert az így beszerzett pénz, a szegény s tehetetlen szülők gyermekeinek iskoláztatási költségére fordítatik.

Foglalkoztassuk a növények ismeretével mi is gyermekeinket, különösen leányainkat; fejtsük ki bennök a rendezettség (rendszer), gondolkodás és jóízlés csiráit.

N. T.

A toroczkói völgy.

(Erdélyben.)

Hozzád repül lelkem, édes szülőföldem Erdély!

Te állsz előttem, pompás bérceiddel, mellyeknek homlokán gazdag fenyő- s tölgykoszoruk pompáznak, s ölében gazdag erekben jegeczül a kor mozgató, életadó vére, a nemes érz. Látom gyönyörű völgyeidet, sűrű falvaival, munkás népével. Honnan fájdalommal, hosszan kigyózva bucsuzik el a folyam, s meleg szavakkal beszél testvérenek a sikra kiérve, a szép honról, mit oda hagyott, hol gazdag kalászokkal enyeg a szellő, hús források tiszta vizében fürösztli magát szebbre a kék ég, s arany gerezdekbe önti sugárai fényét s melegét a szerelmes nap. Hova örömmel siet testvérét megelőzni a hajnal, s veresre sirt szemekkel bucsuzik el az alkony.

Hozzád száll lelkem, szép menyasszony! ki szépséged mellett, annyi kincsesel vagy ékes, mihez hasonlóval ritkán dicsekszik a föld más emberlakta vidéke.

Mi élvezettel legel a szem e szép vidéken, e kicsiny de szép téreken, mellyek mindenike egy-egy óriási kert falvaival, berkeivel, vizeivel s kolompoló nyájaival. Szent borzalommal bámulja meg a bércek meredek sziklafalát, s a gyönyörű zuhatagok méla moráját, a rengeteg tompa zugásával vegyültet szomjan nyeli a fül.

És ennyi szépség, ennyi báj, gazdagság mind ismeretlen! A külföld csak hírét is alig hallja létezésének, de mit mondok, külföld? — számtalan fia e honnak pénzét Angolhon köde, s Egyiptom homokja nyeléséért adja cserébe, elmondja hány lámpa világítja a Temze alagutját, hány öl széles a Nilus; hány mérföldnyire fürösztli meg áldott vizével a szántókat; és a Marosnak s tán Aranyosnak még igen, de p. o. az Oltnak s gyönyörű völgyének hírét sem hallotta, s egész Erdélyről nehezen tud többet, mint hogy ott van a magyar Kolozsvár, s a szász Szeben, s hogy a szücsök boltját di-

szító, vagy kocsija bakját ölelő medvebőr Erdélyből került, hol ezzel a lakók jó barátságban s tán közel rokonságban élnek.

Okát ennek, akarom hinni, jó helyt és pedig ott keresem, hogy e szép föld utleírásokban ismertette nincs. Mert hisz egy-egy „feceruntque magnum áldomás“ leírása egyes személyeket igen, de vidékeket még nem ismertet. Igen, mert az illetők rangjok alattinak tartják, illyes leírásokba bocsátkozni, s bizzák azt másokra, kiknél nem sokkal van több a jóakarattal. Azonban szerencse, hogy még legalább az illyenek, buzgalmukban, vagy írói viszketegekben nem lankadva, kapálgatják ezt a parlagon heverő földét irodalmunknak.

És most kedves olvasóm, ki velem utazni vállalkozál, jer bátran velem, ne tarts a medvéktől, ismernek engem, földijök vagyok, jer szálljunk le legelőször is kiindulási pontunkra a „világ közepére“ Nagy Enyedre. De itt, míg a városból kiérünk, kérlek hnyd be szemed, mert itt 10 év nem volt még elég, behegeszteni a sebet, miket a polgárháboru mérge égetett, s meglátva a nyolczad-félszáz áldozat diszetlen sirhalmát, s a barna falakat vagy épen falatlan telkeket, kérdéseket tennél, mellyekre felelnem nem lehet

Menjünk, csak menjünk!

Igy ni! most szabadban vagyunk. Utunk nyugatra tart. Alig negyedóránnyira a várostól érzük Felenyedet, tovább Muzsinát, Vláházát, odább Nyirmezőt, fejedelmi adomány következtében birtokát az enyedi ref. főiskolának, egykor mint nevök mutatja magyar, de most az elsőt kivéve, melly vegyes, tisztán oláhajku falvakat, nem legfestőbb rendetlenségben heverni a völgyben folyó patak partján. E patakon kell felfelé haladnunk, ez épen czélunkhoz vezet.

De mi ez, ah mi nagyszerű látomány fejkli ki előttünk! az ut sziklaszoros közé kigyózik be. Két roppant szirtfal látszik itt csaknem egymásra borulni. Mintha titánok vágták volna itt emberfeletti erővel ketté az óriási szirttömört, utat törve maguknak rajta át. Fenyegetőn mereszkezik le a szürke orom, s hogy fenyegetésének hangot adjon, zugó morajjal hordja vizét alatt az ár, alig engedve néhány lépésnyi tért az utasnak, s mozgását jóváhagyólag visszahuhogja a bércezfal. Óriási szirtdarabok készülnek a mélybe gurulni, egy mozdulat és, és — de nincs mitől tartanunk, csak bátran előre, ősz öregek nem hallották hírét őszebb öregektől annak, hogy itt lelte volna valaki, lehengerző szirt alatt gyászos halálát. Századok óta zug le az ár, s hullámaait alig nyomta ki néha medréből, beléhengerző szikla darabja, mellyen a víz megtörve, erejét daczosan megkészterezve rohan le, s fehér habgyöngyöket repít el a légbe magáról.

Mi nagyszerű ez itt! mi megható! Fenn az ormon pásztor fúja méla danáját a kerengő keselyűknek, a szirt árva növényét vakmerőn szaggatja a kecske, gonddal helyezve lábait a kiálló sziklacsucokra, amott nehézkesen mozogva legelész a meredek szirt oldalon a barna tulok, s meg-megrázza kolompját. Ollykor lenéz, a szédítő mélységbe, lebamul, s ismét nyugton szedi tovább a sovány eledelt. — Mi megható ez a nagy élettelen tömeg, melly még is mintha titkos érthetlen szavakat mondana a sebes ár morajában, s mintha büszkén emelvény homlokát a magasba, a vad zivatarral daczolva, daczával szilárdságra intné a gyöngé balandót. Szent borzalom, valami különös, megfoghatatlan érzés, mit nem lehet egészen remegésmentnek mondani, lepi meg itt az utast, ki egyedül áll e fenyegető falak alján, ollyszerű, mint midőn az első tengeri uton, a roppant elem hátán, iszonyu mélység s haragos hullámok felett néhány szál összerakott gerenda tartja fenn, s mindenfelé csak víz, és a végtelen távolban is ismét csak víz, mit szeme befoghat.

E sziklaszoros hossza mintegy félórát tart, s nyugati végén tágulni kezd. A szoros nyugati részén, a baloldali sziklafalon, fenn a magasban szük nyílásu, de benn tágas barlang szája nyílik, honnan a 17-ik századi tatárpusztítás alkalmával figyelmes előrs vigyázta közeledését a durva tatárnak. A köfal, melly nyílását védte s elfedé, csaknem kétszázadig daczolt az idővel, míg 1852-ben összeomlott.

És most forduljunk a szép kis völgyhöz, melly egyfelől gyönyörű erdős hegység, más oldalon kopár hegy s pompás sziklatömör ölébe vonva magát, vad regényességben terül előttünk. E kis völgyben, mellynek legnagyobb szélessége egy, hossza két mérföldnyi lehet, négy falu és egy mezőváros van. Mindjárt kezdetén

balra a gyönyörű erdőség lombjai mögé vonulva látjuk *Gyertyánost*, odább *Bedellő* szalmafedelei barnulnak, alig néhány kis házat engedve látni, s csak a vékonyan magasló toronytető adja tudtunkra, hogy ott nem egyes erdei vagy vadászlakok, hanem egy egész falu van. Különösen nyári napon, eső után igen szép látványt nyújt, az oldalon sötétlő tölgyesaljából kibontakozva, itt-ott fehérítő házikóit, veresló toronyfedelét kiemelő falucska képe, a belőle kanyargó füst világos kék foltokat fest az erdő sötétzöldje közé. — Szeliden lejt itt a völgy terén a csermely, melly alább a szorosban, az ugynevezett „kő közt” olly mérgesen csapkodja habjait a szikla-darabokhoz, s fenyegető mozgással siet le. — Más itt a lég, más itt a virágok illata, minden zamatosabb, fűszere-sebb, mint a sikon. Illy szép hegyi vidéken langy esőtől felüdült, virág-illattal fűszerezett lég élvezése, hozzá a gyönyörű madárzene, a mosolygó erdőség, a kimosdott sziklaóriás, melly mintha egy szép öreg kiborotvált redős arcza nevetne játszó unokáinak, mindezek olly dolgok, mik az ezzel esmeretlenekre nézve álmok országába tartoznak.

Tovább a völgy közepén terül el első névbetűje egy *T* alakjában, *Toroczkó-Szentgyörgy*. Egykor csinos kis helység, mig az 1849-ki polgárháboru e helységre is rá nem sülé bélyegét. — Most romokban áll s pár év kell még, mig kilábalja baját. E helységben vannak urilakai a *Thoroczkay* családnak, melly áll grófi, bárói, katolikus és egység-hívő nemes ágból, többnyire romokban. Fájdalmasan panasznak a nép lakai, s égre kiáltanak az egyházak, közöttök a szent ferencziek emelkedett helyre épített egyháza és zárdája, mellyekhez mintegy kiegészítő, bezáró a helység feletti szirttetőn merészen ülő szép várom. Az egész helység mennyire a romok engedik, tisztaság, csinosság és rendszeretet képét mutatja. Illedelmesen köszön az idegennek a becsülettudó nép örege, ifja, női, gyermeke, s a legnagyobb áhitattal énekel az összes templomi közönség, s hallgatja szolgáját az Urnak. — Vigan dalolva mossa hófehérre patyolat ruháját a szép szöke hajadon, vagy varrja nagy gonddal szines, fekete, vagy arany fonállal a nagy és időrabló munkával

készült szép ingelőt, mig kedvese roppant erőfeszítéssel ássa a föld kebléből az érczet, s veri iszonyu tűzben kalácsesá olvasztva, rudakká, vagy adja tovább az iparos világnak, az annyira nélkülözhetlen, s itt különösen, okszerűbb kezelés által első minőségűvé készíthető vasat. Mindenütt munka, mindenütt szorgalom.

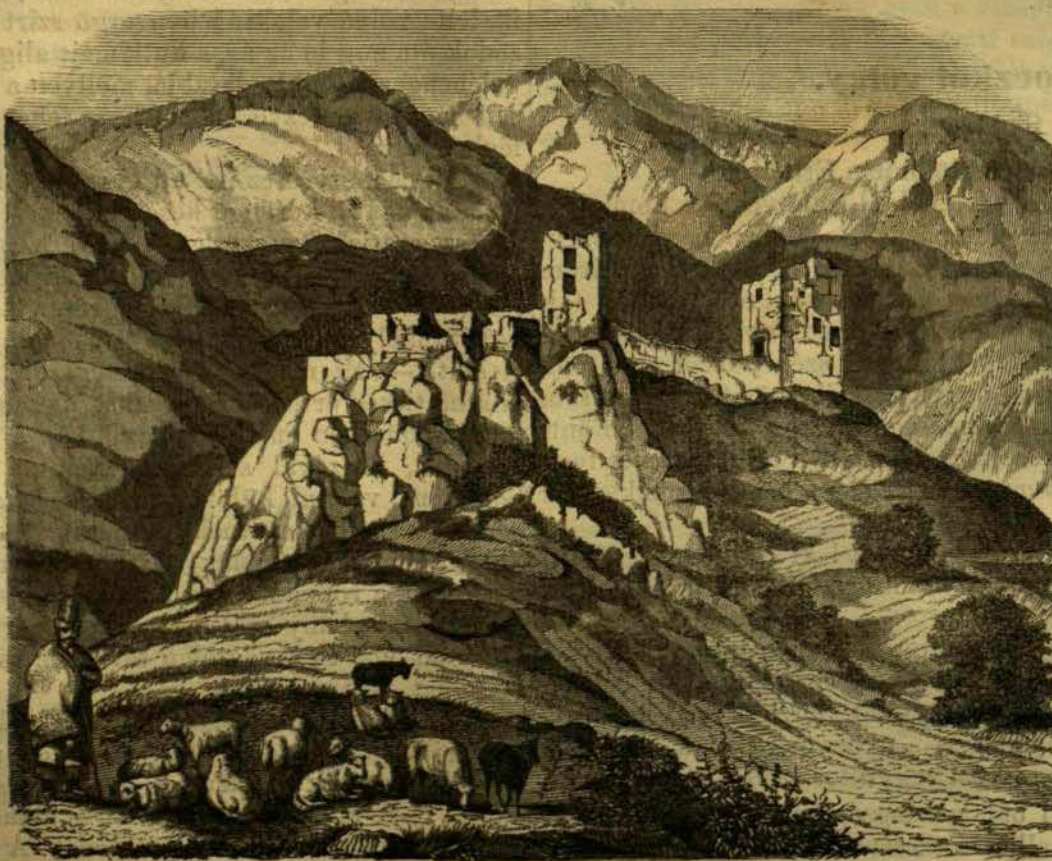
Innen a völgy északi irányban vonulva, összeszorul, egyik oldalon gyéredős *Tilalmaskő* az „*Ordas kő*”, melly hanyatt fekvő óriási emberi arczelt mutat, — s ez különösen alkonyatkor, midőn a megvilágított látkör nyugati részén, elöl mint roppant árnyék kép sötétlik, igen szépen kivehető és szemben a völgy másik oldalán, a gyönyörű „*Székellykő*” összeszorítják a völgyet, alig engedve tért teknőjében meglapulni a csinos kis *Toroczkó* mezővároskának. Itt már városiasabb csinnal rendezett külsővel s romokkal nem találkozunk, mint a félórányira fekvő *T. Szentgyörgyön*. Azonban a munka, szorgalom, tisztaság, rend itt is ugyanaz, mi ott.

Itt is az a patriárchalis élet, egyházakban vallásos áhitat, mulatságokban, lakodalmakban, mellyeket rendszeren ünnepek vagy vasárnapokon tartanak, s melly alkalommal urasági engedményezés folytán kiváltsága van az

örömcsaládnak a különben urasági jogot gyakorolni, s vendégei számára bort árulni, mi ilyenkor szép mennyiségben kél el, — kitörő öröm, vigság, zene, táncz s ezt ifjai csinosan lejtik karcsu szép hölgyekkel. Vigan lebegnek az arany csipkés párta sokszínű gazdag szalagjai, s nem kell nógatni a legényt, hogy „szót a tánczhoz”, mert majd minden fordulásra talpraesett, néha csintalan tartalmu versecskék birkóznak ki a pipafüsttel a zöld lombsátor alól. Melly mellett, vagy többnyire a kapu előtt felállított hosszú pózna zöld lombos teteje adja hirül az idegennek, mert hisz a helybeliek ugy is tudják, hogy itt a házasság rózsalánca kovácsoltatik néha — mint mindenütt a világon — az

Toroczkói népviselet.

Toroczkó-Szentgyörgy.

érdek, néha a tiszta érzelem műhelyében. Zenét illynemű ünnepélyekhez az illető család vagyonához képest a szomszéd *Tára* vagy *N.-Enyed* barna fiai adnak.

Végül *Borév* oláh ajku helységnél, a sebes *Aranyos* vize zárja a völgyet.

Haller-hurvóék ténctáin a neicelellői vitézség május 20-án. — (Lásd a szöveget 331. lapon.)

Romja kettő van a völgynek.

Az első, mellyet mellékelt képünk mutat, a *Toroczkó-Szentgyörgyi*, hazánk legépebb váromjai egyike. T.-Szentgyörgy felett, a völgy nyugati falát képző hegyláncz benyuló karján, magas szirttetőn emelkedik, és még romjaiban is erős.

(Vége következik.)

A hangyák.

(Vége.)

Egy hangyabolyban több nő is élhet s nem féltékenyek egymásra; mindegyiknek külön udvara van. Ha találkoznak, nem bántják egymást, közösen ügyelnek fel a népségre, de semmi hatalmuk sincs.

A hangya, ha valamely nagy alkalmatlanság van közelében, p. o. ellenséges hangyaboly, avagy ha bolyát egymásután többször felduljuk, kiköltözik. Ilyenkor néhányan elmennek alkalmas helyet keresni, s ha találnak, visszatértükör, mindenik egy dolgozó-társát fölemeli, a talált helyre viszi, ezek ismét másokat visznek oda, mig nem a népesség egy része megtanulva az utat, az egész tömeg elkezd a kihurezolkodást. Az új helyen azonnal hozzá fognak az építéshez, s lassankint odahordják tojásaikat, mindenüket.

Az egyazon bolyhoz tartozó hangyák hihetlen ragaszkodással viseltetnek egymás iránt; több hónapi különválás után is megismerik egymást és örvendenek egymásnak a találkozáskor. Megtámadás esetében hősileg védelmezik egymást. Ellenben ép oly erős gyűlöletet tanusítanak más hangyaboly tagjai iránt, habár egy nem-ből valók is azok. A hangya harcziás, nyílt, bátor támadásokat szokott intézni, csellel nem tud élni. Fegyvere: állkapcsai, a hangyasav-folyadék s némelyiknél a fulánk is. Mérge potrohában van, az állkapcsával fejtett sebhez hajtja ezt, hogy mérget ereszszen bele s ez által még fájdalmasabbá tegye. Ha támadó ellensége messze van, hátulsó lábára áll, potrohát előtolja s mérget ellenére fecskendi. Egész eső száll ilyenkor fel a hangyabolyról s erős, majdnem kénféle illatot terjeszt. A hangya inkább darabokra hagyja tépni magát, mintsem foglyul essék. Gyakran látni egyiket másikat egy lábbal, tapintyúval vagy más részszel, mint győzelmi jellel, futkosni. Ha a nagyobb testűek viselnek harcot kisebbekkel, azok ráugornak ezekre, állkapcsaik közé veszik s megfojtják. Ellenben a kisebbek azonnal seregesen jönnek, hogy tömeg által pótolják az egyesek gyengeségét. Ilyenkor tíz kicsi is neki megy egy nagynak s mindegyik valamely tagját, lábát, tapintyuját igyekszik megragadni, avagy rámászni, s így végre megölni.

Az erdei hangyák rendes háborut viselnek egymás vagyis egyik boly népe a másik ellen, bizonyos a megélhetésre alkalmas vidékért vagy térért, melly egy társaságnak elég, de kettőnek már kevés. Ezek bolya fővárosához hasonlít, mellyből erősen megtíport, sürgölődő nép által borított utak sugárzanak ki mindenfelé.

Két illy közelben álló boly népe gyakran háboruba keveredik egymással. Ilyenkor, a két ellenséges tábor népe tömegben, két lábnyisz éles hadoszlopban közeledik egymáshoz; mikor összeérnek, elkezdődik a rettentő csata, hangya hangya ellen küzd, majd egyesleg, majd tömegesen, itt küzdés közt gombolyagokba bonyolódnak, majd a küzdők hosszú lánczort képeznek, mellyekben mindkétfelől 6—12 hangya küzd, egyik sor sem vehetve erőt a másikon. Fegyverük az állkapocs és hangyasav; avval harapnak, ezt pedig a sebbe fecskendeni törekednek. Azért az illy csataterőről erős hangyasav-szag emelkedik fel.

Ha egy nap el nem dől az ütközet, mindkét fél visszavonul szállására s reggel újra kezdik a csatát. A csataterén egyes elhullott tagokat és számos hullát láthatni.

Midőn valamelyik fél vesztettnek véli az ütközetet, még mindaddig küzd, mig ki nem hordta tojásait s egyéb megmentendőit előbbi lakából. Azután elköltözik messze vidékre, új tanyát keresendő.

A hangyák eledele különféle; ép úgy megeszik az állati, mint a növényi anyagokat; gyümölcsöt, rovar, pondrót, madarak, hüllők, négy lábú állatok hulláját, kenyeret, mézet, czukrot stb. különösen kedvelik azon édes folyadékot, mellyet a levelész (levéltetű), hátsórésznél kiálló két csőből izzad. Azért járnak oly seregesen fel a levelészes fákra. A hangya a levelészt nem öli meg, hanem tapintyujával hasát megcsiklandozza, hogy hátsó csővein édes nedvet ereszszen, mellyet azonnal felnyal és lenyel.

Mások nem másznak a fára, mint a sárga-hangya is, hanem az

alacsony növények levelészeit használják, mellyeket tétre lehordanak hangyabolyukba, ott etetik és mintegy fejik, őrizik, táplálják őket. Tavasszal ismét kieresztik a növényekre és őrzik, hogy el ne menjenek. Sokszor háborut is viselnek értük rabló ellenséges hangyák ellen, kik a nyájat el akarnák foglalni. E hangyákat pásztorhangyáknak is lehetne nevezni.

Hasonló viszonya van a hangyáknak az aranyos cserebulylyel (*Goldkäfer*, *cetonia aurata*), mellyet szintén fölvesznek házukba, azok szaporodásáról gondoskodnak, pondróikat táplálják s ezek az ugynevezett *hangyakirályok* vagy *hangyakövek*.

Télen át két foku hidegnél a hangya már álomba sülyed, s vele együtt a levelész is; de meleg házukba csak ritkán és rövid időre hat le a hideg. Ilyenkor nagy gomolyba összeragaszkodnak, hogy ez által meleget idézzenek elő. Tétre a levelész tojásait is össze szokták halmozni, mellyek ott kikelnek s ekkor, mint főnebb irtuk, fejik őket.

Az *amazonhangyák* két neme u. m. a halványvörös és vérvörös hangyák, katonai alkotmányával bírnak, mellynek alapelve a gyengébb néptörzsek leigázása s ezek kicsinyeinek rabszolgává tétele. Ezek néha 10 láb hosszú s 4 hüvelyk széles, csapatokra osztott hadseregben indulnak ki, megtámadják, ellepik a barna s fekete-barna hangyák házát, ennek oldalait kilyukgatják, behatolnak s elrabolnak onnét minden pondrót, mellyeket otthon, nem ők, hanem a már fogoly és rabszolga másféle hangyák nevelnek fel. Az így szerzett rabszolgák soha nem szöknek el, megszoknak a háznál, végeznek minden munkát, ápolják a kicsinyeket úgy a rablottokat, mint uraikét, építenek, eledelt gyűjtenek stb.; mert maguk az amazonhangyák csak a készből élnek, semmi munkára nem alkalmasok s csupán a harczra járnak; — de nem ölnek, csupán a pondrókat rabolják el, s ezek közül azokat szintén nem hozzák el, mellyekből nő vagy him-hangyák kelnek, miután nekik csak dolgozó szolgákra, nem pedig szaporítókra, van szükségük. Tehát a barna s fekete-barna hangyák, négerai az amazonhangyáknak! Milly találó a hasonlat!

De ez nem oly rabszolgaság, mint a négerké. A barna hangya pondrókorában vitetik el s kikelve, természeti rendeltetését, a dolgozást, csak úgy teljesíti, mint otthon kellett volna. E mellett ép oly tekintélye van, mint otthon; ezek határozzák el, hogy ki kell-e költözni, hova s mikor az előbbi lakból s gyakran jól meg-ránczígálják az amazonokat, ha préda nélkül találnak kirándulásukból haza jöni.

Az amazon hangyák közül a halvány vörös terményekkel, de a vérvörös eleven állattal, más kicsi hangyával él, mellyet maga vadász. E vadászatra mindig csapatosan mennek ki, a kis hangyák lakát lesben körül állják, s úgy fogdossák el őket. Ütközben egyéb rovarokat is zsákmányul ejtenek.

Ezek nemesak kirabolják a fekete-barna hangyák lakát, hanem azt elfoglalják, s benne ütök fel tanyájukat, onnét intézendők jövőben rablókalandjaikat. Ez elfoglalás így megy végbe. A vérvörösek egy előcsapatot küldenek a fekete-barnák felfedezett laka köré kémlelni, kik az egyes tévelygő fekete-barnákat elfogdossák. A támadandók, mihelyt észreveszik őket, seregesen tódulnak ki. A vérvörösek futárt küldenek haza segélyért, mi csapatokban s mindegyre növekedő számban folyvást érkeznek is. Ezt észrevéve az ostromlottak, tojásaikat s pondróikat kihordják lakuk azon oldala részére, honnét nem lehet támadástól tartani a végből, hogy legyőzetés esetében azokkal gyorsan elfuthassanak. Most az ostromlottak a hangyaboly elé két láb széles hadoszlopba gyűlnek tömegesen s a hasonlóan rendezkedett rablókat ők támadják meg s igyekeznek elverni. Ha nem győznek, neki esnek a kihordott pondróknak, felkapkodják és futnak azokkal, a vérvörösek utánuk s a mennyit csak lehet, elkoboznak tőlük. Ezután a hangyabolyt elfoglalják, hol azonban a visszamaradt fekete-barnákkal utca- és szobaharez keletkezik, melly mindaddig tart, mig egy fekete-barna él. Ekkor a győzők pondrókat s mindent, mit csak találnak, átvisznek a maguk lakára. Ejre jól megrakják örökkel az elfoglalt várat s környékét. Másnap, ha látják, hogy már az elkergetettek nem jönnek visszafoglalni, mindenüket áthozzák az új elfoglalt lakba s ezután ott tanyáznak.

A nálunk találtató hangyák, az embernek kevés alkalmatlanságot okoznak; ellenben a meleg égőv alattiak többnyire ártalmasak, Guyana erdeiben tompa gula-alaku pupos lakokat építenek, mellyek magassága 20 láb, alapzatuknak hossza pedig 40 láb!

Azon vidékről, hol ezek megjelennek, a lakosok ki szoktak költözni, ha nincs elég erejük azokat kiirtani; hanem e kiirtás ritkán sikerül, hacsak úgy nem fognak hozzá, mint Prefontaine, midőn Guyana-ban táborozott. Ő a hangyakupot körülveteté árokkal, mellyet tele rakatott száraz fával, ezt meggyújtatá s mikor már mindenütt lángolt, a hangyakupot ágyuztatni kezdé. Stedman kapitány mondja, hogy Guyana-ban egész utjuk alatt a hangyákkal volt bajuk, mellyeket tüzhangyáknak neveznek, mert csipésük a tűz égéséhez hasonló fájdalmat okoz. E rovarok feketék, igen piczik, de olly számosak, hogy sűrűen álló lakóik miatt sokszor előrehatolni nem lehetett, s ha véletlenül e lakok valamelyikére valaki ráhagott, lába azonnal el volt lépve hangyák által, mellyek annyira beleragaszkodnak a bőrbe, hogy inkább el hagyják szakasztani magukat, mintsem azt eleresztenék. A fájdalom, mit csipésük okoz, nem csupán a sértésből, hanem inkább bizonyos méregtől ered, mellyet a sebbe eresztenek. Történt, hogy egész századot összecsipdestek e hangyák, s mindegyik katona teste feldagadt, mintha forró vízzel lett volna leöntve.

A *vándorhangyák* (formica cephalotes) Surinamban különösen azáltal tűnnek fel, hogy dolgozónéik feje szokatlanul nagy, gesztenyebarna színnel bírnak. Cayenne-ben *vadászhangyáknak* nevezik s a lakosok nagy jótéteményül tekintik, mert kitisztítják a házat a poloskától, egér-, molytól és egyéb mindenféle féregtől. Milliárdnyi csapatban huzódnak házról házra. Megérkezésüket 1—2 nappal mindig egy bizonyos fekete madár, hangyászgébics megérkezése jelenti, melly kimaradhatlanul folytonosan előttük jár. Illyenkor a lakosok kinyitják szekrényük minden ajtaát, s a házakat elhagyják. A hangyák most ellepik az egész házat s hat óra lefolyása mulva kitisztítják azt minden póktól, poloskától és egyéb féregtől, mi pedig azon a vidéken annyi szokott lenni, hogy ha e hangyák nem segítenének pusztítani, a házak végre teljesen lakhatlanokká válnának. E hangyák kiszedik az eszterhajból az ott tanyázó, másfél hüvelyknyi nagy darázsokat; az egér szőrébe ezer meg ezer belekapaszkodik, kihuzzák a szabadra, ott mozdulatlanul lefogva tartják s addig csipdesik, míg élni meg nem szünek.

Midőn a házat már kitisztították, kivonulnak gyepeshelyre, ott elköltendők a szerzett zsákmányt. Illyenkor szoktak rájuk lecsapni a hangyászgébics s közülök számtalant felfalnak.

A vadászhangyák azonban évenként csak egyszer tesznek illy kirándulást, sőt néha 2—3 évig is kimaradnak. A föld alatt, néha 8 lábba leható üregekben laknak. Minden évben kivándorolnak s e közben tisztítják ki a házakat. Ha utközben valamely mély hegynyílásra, vízpartra akadnak, úgy tesznek, mint némely majom. Egyik a másikba kapaszkodva lánczot alkotnak, melly a szél által s tulsó oldalig hajtva, ott megkapaszkodik, s az így támadt hidon aztán az egész sereg átkel.

A hangyák háztartása, élete még nincs teljesen kikutatva, ismerve; de a mit tudunk róluk, az is felette érdekes s elég arra, hogy a hangyát a természetben sajátos jelenetnek tartsuk.

A Haller-huszárok támadása a montebellói csatában.

(Május 20-án).

Lapunk mult száma hozta a montebellói esata leírását s rajzát a küzdelem egy részének. Most ismét egy másik érdekes részletet közölhetünk a mostani olasz hadjárat ezen első komolyabb, nagyobbszerű ütközetéről. E részlet a derék *Haller-huszárok* (azelőtt *Nador-huszárok*) egy csapatának támadása a piemonti lovasság ellen, mellyben, bár a csata végkimenetele nem vala szerencsés, a bátorságnak s vitézségnek fényes jeleit adák. Az olasz föld általában nem alkalmas, nagyobb lovas csapatok használatára; s innen van,

hogy mindekkoráig összesen csak 3 huszárezred egyes osztályai vettek részt az olasz háboruban, u. m. a Császár-, Porosz király- és Haller-huszárok. A külföld mindig nagyobb számmal hozza a nevezetesebb hadi tények, helyszínen készült rajzait; s azon helyzetbe jutunk ezáltal mi is, hogy minél több és érdekesebb csatarészleteket nyujthassunk olvasóinknak.

A székesfehérvári nőnevelde.

Hosszu évek során át szintén állandó panasz tárgyát képezé hazánkban az, hogy nevelési ügyünk el van hanyagolva; hogy e szemrehányás alapos volt, ennek bizonyítványa épen azon később bekövetkezett, mondhatni köztörekvés, oktatási és nevelési ügyünket nem csak elmaradottságából kiemelni, hanem egyszersmind olly polczra fejleszteni, melly a kor kívánatainak teljesebben megfeleljen.

Hálátlanság lenne, el nem ismerni, hogy az utóbbi idők, e részben a legszebb előhaladást tanusították, s a nevelés ügye olly lendületet nyert, melly dús gyümölcsöket ígér a gyönyörű kezdet után; de mi tagadás benne, ha honunk széles térein, városain úgy mint falvain végig tekintünk a nevelés azon ágában, melly az emberiség gyöngédebb nemére vonatkozik, még folyvást, kivéve egyes városokat, legtöbb helyütt parlagot találunk, s csak most s itt-ott kezdenek uj csirákat támadni: nőnevelésünk, nem tagadhatni, még igen-igen sok hézagot mutat.

E hézagot érzé a legutolsó idők Székesfehérvár városa is, s azért bizonyára legnagyobb jóltevője gyanánt áldja azon férfit, ki e hiánynak kitöltését tetemes áldozatokkal magára vállalá. *Királyhegyi Farkas Ferencz* nagyprépost ur, kinek arczképét a mult féle évi folyamban közölték e lapok, évek során át sajnosan tapasztalá ezen szülőhelyének ebbeli hiányát, s mint már nyilvánosan is gyakran a legnagyobb méltánnyal és elismeréssel említve volt, egy olly intézetet ajándékozott e város lakosságának, melly alapítványa nagyszerűségénél fogva nem csak e városnak, de egész hazánkban is egyik diszeül szolgál.

Ez alapítvány teljes mivoltában már be levén mutatva a közönségnek, érdekesnek tartottuk, egyszersmind hű rajzban azon intézet külsejét is bemutatni. A rajz, mint látjuk, olly épületet tüntet föl, melly rendeltetése magas czélján kívül egyszersmind építészeti szépség gyanánt is ékeskedik, s alapítója mellett *Szász, sz.-fehérvári* jeles építésznek is dicséretére válik, kinek terve után az épült.

Ezen intézet a Notredámi szüzek kezébe tétetik át. Hogy nagylelkű alapítója nem kimélt semmit, mi által azt a czélnak megfelelőbbé tegye, mutatja ezt már a szép barátságos épület külseje is; még inkább meggyőződik pedig erről az, ki annak belsejébe lép. Mindenről gondoskodva van itt, mi akár a zárdanénikék kényelmét, akár a növendék leánykák igényeit illeti. Gyönyörű tantermek, tiszta szellős lakszobák emelik azt, s hogy a szellemiekről minden időre gondoskodva legyen, magában foglal ez épület egy kápolnát is, mellyben a növendéksereg rendes imáit s isteni tisztelétét végzendik.

Ez intézet f. é. május 1-én nyílt meg ideiglenes használatra, s mint értesülve vagyunk, annak már eddigi látogatottsága is mutatja, hogy az alapító hálás és elismerő keblekre talált Székesfehérvár anyái- és leányaiban.

Ámde mindez csak kezdet, s tulajdonképi működése ez intézetnek csak október elején induland meg, a midőn a Notredámi szüzek azt átveendő, s midőn Székesfehérvár és környékének gondos szülői sietni fognak, gyermekeiket e jótékonyságban minél számosabban részesíteni.

V. S.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton levelei.

CX. Levél. *Gyula szerelme. Egy frakk kevés. Lendeay álló szobra.*

Két fiatal ujoncz-ezred — vagy mit mondok? — poéta, volt ez uttal először a csatában, s mondhatjuk, hogy törhetlen erővel állották ki a tüzet. Két egyfelvonásos kis guérilla, mind a kettő ügyesen voltigiroz, az utóbbi igen jól lő czélba vontesövű élcezzel, a mik közül különösen amaz utolsó, hogy a kinek egy frakk kevés, csináltasson hozzá még egy attilát, sok embert szivesen talált. A közönség szép számmal volt jelen s buzditólag fogadta a két vigjátékot, mik közül az elsőt Győry Vilmos, a másodikat Kiséri irta; ugyanakkor a Jól örzött leányban Zöldi Vilma lépett fel, kinek gyermekét

ügyességét a közönség már a Szegény ifju történetében is tetszéssel fogadta; mostani játéka is szép reményeket költ felőle.

A jelen havi-műtarlatban legnevezetesebbmü Lendvai álló szobra, fészbe (gipsz) öntve; Dunaiszky hazai művésznök munkája. Ugyanez érzébe öntve a nemzeti színház előcsarnokában fog felállittatni. Emberentuli magasságban kivéve, egyike maradand fővárosunk legszebb emlékeinek még akkor is, midőn minden köztér nagyjaink szobraival lesz is tele. Hármaz örömmünk van e szobrot látva: egyik az, hogy im egy elhunyt jelesünk emléke örökítve van, másik az, hogy e mű alakítójában ismét egy hazai művészt mutathatunk fel, kinek alkotó kezére büszke lehet a hazai művészet, és a harmadik, hogy egy derék magyar ember (Tomori), ki e szobor létrejöttét eszközölte,

ismét talált alkalmat hazafüni buzgalmát becsülettel tanusíthatni. Reméljük, hogy e szobor rajzát nemsokára a Vasárnapi Ujság is fogja közölni, s fenn-tartjuk magunknak az alkalmat, akkor Dunaiszky felől bővebben szólhatni.

Kakas Márton.

Fürdői élet. *)

Szinyák (Kékes), jun. 28-án. Beregmegyének északi részén Munkács mezővárostól a vereczkei országot vonalán fekvő Szent-Miklós nevű falutól balra egy kies hegyszoros kanyarodik föl egész az ugynevezett s csak 22 év óta fönnálló, 20 házat számító Szinyák nevű faluig, melly, ős hegyektől környezett bükkes erdőséggel gazdagon ellátott elég tágas dombon fekszik; a lakosok házikói alacsonyok, rovott fából készültek; deszka darabokkal, tőkékkel s nagyobb kövekkel lenyomva fődöttek, lakói r. kath. svábok, favágók, télen nyáron hat váltó garasba kerülő faczipókban járnak. — E telepítvény aljában egy kis negyed órányi, Munkácsról pedig mintegy négy órai távolságra fekszik Szinyák (Kékes) nevű fürdő, 5 fürdő és 12 lakószobácskával, van egy külön vendéglő is, két elő- s a haszonbérlet által elfoglalt két hátsó szobával. — Van mellette egy fűrészs- s őrlőmalom, eléggé elhagyatott állapotban, van használható zuhanyfürdője, és sétánya is, csak hogy felette elhagyatva; maga a helyiség gr. Schönborn uradalom sajátja. Fekvése igen régenyes, zugomoraju kristály vizü patakja pisztrángokkal bővelkedik, több forrása a legjobb italu havasi vízzel vetélkedik; legnagyobb figyelemre méltó, s a hirhedt fürdővizeket sok tekintetben felülmuló ásványvize, melly kékes szürke, kén, timsó, vas, jod, s más alkatrészekből áll, különösen a máj-csuzkőszvény s aranyér-betegségeket bizton gyógyítja, mint ezt több példa igazolja. — Nincs tudomásom, vajjon dr. Török József ur legújában kiadott s Magyarország ásványvizeit ismertető elemző munkájában megemlékezett-e eme méltán figyelmet érdemlő ásványvizről **); azonban hiteles hallomásból tudom, hogy 7 évvel ezelőtt dr. Balassa János főorvos ur a bereghmegyei ásványvizet Pesten vizsgálván, a szinyáki vizről eme kedvező véleményét nyilvánította, az uradalom nem tudja, minő kincsnek van birtokában, és fájdalom! hogy ez utóbbi olly kevés gondot fordított eme fürdő fenntartására, különösen pedig annak felette rossz utja megjavítására. 15 év előtt, mint állítják, volt e fürdőnek jó utja s számos látogatója is, annyira, hogy Munkácsról még színész-társaság is ide rándulván, több előadást rendezett; műkedvelők is többször rendeztek előadásokat; most azonban az ide közel fekvő Munkácsról még orvos sem látogatja, vendégei is igen kevesek, főleg az ut tulroszasága miatt, mivel ezeknek nem mondom kényelméről (például, hogy a faváluk helyett kellő csavarral ellátott vascsővek alkalmaztatnának, miután az uradalomnak itt közelben ugy is több jeles vasgyára van; — vagy hogy gyalogposta alkalmaztatnék, melly Munkácsról hetenkint legalább párszor ide el-eljárna), hanem szükségletei fedezéséről sincsen kellőleg gondoskodva, — egyébiránt nem tudom csodálni ezt, miután az idők és körülmények igen megváltoztak, s maga az uradalom még néhány év előtt virágzásban s jó karban tartott gazdasági épületeit is most elpusztulni s romokba dűlni engedi. E jótékony fürdő állapota pedig közelről érdeklí a közönséget, s az egészség megszerzése s fenntartásáért használni ohajtó szenvedő emberiséget; miért is kívánatos lenne, ha erre az előbbi évek alatt tanusított eljárás szerint nagyobb gond s figyelem fordítottatnék. Bizony, mondom, hogy megérdemlené! ugyis könnyű módot találni reá; ha annak mostani haszonbérére, mellyet egy teljességgel nem szakavatott izraelita bérlő fizet, elégtelen a szükséges javítások költségeinek fedezésére, czélszerű lenne, egy más ügyes bérlőnek több éven át haszonbérbe bocsátani, a melly eljárás, ugy vélem, az uradalomnak több hasznot, a szenvedő látogatóknak

*) Reméljük, hogy a nyár folytán, hazánk minél számos fürdőhelyeiről fogunk hozhatni e rovatban tudósításokat. Kérjük illető ügybarátaink e részbeni támogatását. — Szerk.

***) Bizony hiában kerestük benne.

nagyobb kényelmet, s magának a különben is belbecse miatt figyelmet érdemlő ásványviznek állandó hirnevet biztosítana — sőt nem kételkedem, hogy jó körülmények között kellően megkerestetve, maga a közigazgatási járásbíróság is az utak megjavítása körül szives közreműködését s segítségét sem tagadná meg.

Markos Mihály.

Harkány (Baranya), jun. 23. Örömmel kell tudatnunk, mikép e fürdő körül minden elkövetetik, hogy a magyarországi fürdőkkel kiállhassa a versenyt. Igy tavál állandó fürdő-orvos neveztetett ki, ki a fürdői szak alatt a fürdőben tartózkodik. — Az idén az ugynevezett alsó fürdők helyébe, mellyek a köznép használatára voltak készítve, új, ugyszólván palotaszzerű épület emelkedett. Zuhany-fürdő építettett, s számtalan csinosítás vitetett végbe. Ha ez így megy, ugy méltán okunk van hinni, hogy kevés idő múlva nemcsak Magyarország, hanem a külföld nevezeteseb fürdői színvonalára emelkedik e hely. A vendégek részéről már is igen számosan látogatják. Igy 1855-ik évben volt itt 475 család, 1100 egyén; 1856. évben 510 család, 1230 egyén; 1857. évben 545 család, 1460 egyén; 1858. évben 575 család, 1500 egyén. — Igy tehát az évenkinti vendégek száma évről évre szaporodik. *Bs.*

Ungmeryéből, junius 23-án. (A szobranci fürdőszak lassu kezdete.) A tagadhatlan jótékony hatású szobranci fürdő majus végével megnyitottott itt. A vendégek azonban csak lassan gyülekeznek; junius vége felé vagyunk, a névsor a századik számot még nem haladta meg! a vendégek közül többen családosok, van azonban elég praenumeráns még. A virgoncz és jó kedélyű fiatalság egy része, melly itt összeseregelvén (mint Pr. Antal, H. th Simon,

H. thy Antal, B...cz Ferencz, Rác Gergely stb.) iparkodik felejtetni velünk a but s a gondot, s elénk tükrözi, hogy „vanitas vanitatum“ mind; azaz: hogy minden mulandó, semmi sem állandó, csak a változás. — Tehát csak leszakasztani a virágot ott, a hol lehet. Mélt. Haas Mihály püspök urhoz is lesz szerencsénk.

A fürdő sokban csinosult, a vendégek kényelméről eléggé gondoskodva van, mindamellet egy jó kuglizó is, melly most itt-ott divatozni kezd, igen ide illenek még.

Az ételek, italok ellen semmi kifogás, az éjjeli kivilágítás igen díszíti a fürdőt; igaz, hogy némi tekintetben ez kisé alkalmatlan. Az ujonnan alakított sétaterek igen sikerültek.

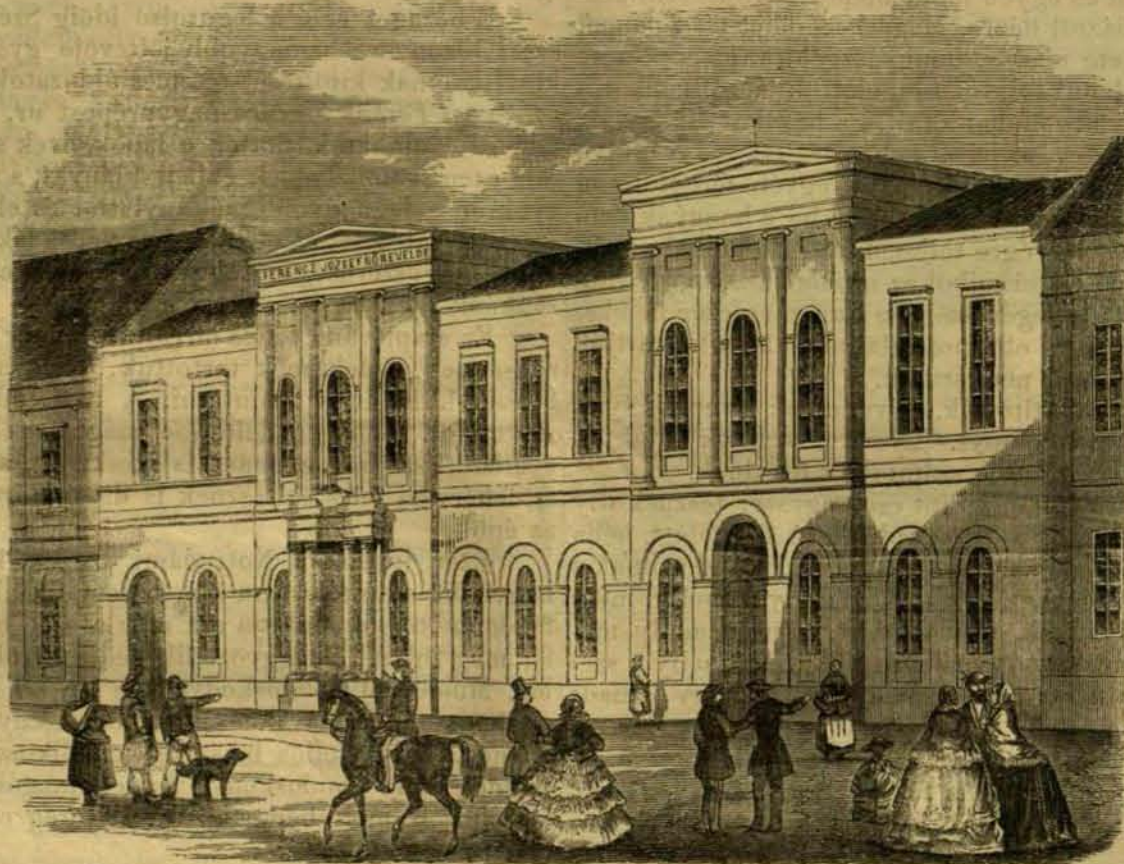
Természetünkben van a „spiritus contradicendi“, alig irhatunk valamelly tárgyról, hogy a gravámeneket egyszerűs mind föl ne hoznók. Különböben jogában

áll a közönségnek, pénzéért követelőleg föllépni, mig egynehány ujkráczárért tulságos dolgokat követelni szinte neveltséges. A fürdőszobák fölemeltetését sokan nem hagyják helyben; egy kád fürdő volt ezelőtt 16 ezüstkrajczár, most többre van emelve, véleményünk szerint 28 ujkr. elegendő lenne, — ha elegendő lenne, mert miután ezt a fürdő tulajdonosának mondottuk volna, azt felelte: hogy ő is többet fizet; hát mit tudott tenni? — Ha minden emelkedik, neki is emelkedni kell.

A Péter-Páli bála sokan készülnek ide. Az ungvári zenekar is megérkezett már. A lapokból jár ide: Pesti Napló, Napkelet, Wanderer, Üstökös, Gazdasági Lapok, Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok stb.

Graefenberg, jun. 30. (Hangok a vis országából. Priesznits óta hogy áll ut a világ?) Annak daczára, hogy Priesznits dicső találmánya az egész világra mintegy álomból felrázó hatást gyakorolt, és még most is napról napra ellenállhatlanabb erővel terítgeti a szenvedő emberiséget lobogója alá; a különféle nemzetek közt, s igen nagy részt hazánkban is, még mindig a legferdebb fogalmak uralkodnak a vizkura felől. A nyilvánosság terén, bár nagy számu magyarság, s közte főkép az intelligentia, köszönheti visszanyert egészségét Graefenberg életujító forrásának, még eddig csupán e fürdő társasálete nyert inkább ismerttetést nálunk, mint tulajdonképen maga a vizgyógymód, mellynek szellemét s valódi lelkét tudósaink, sőt orvosaink közül maig is csak igen kevesen bírták helyesen felfogni. Valóban mosolyogni vagyok kénytelen olykor, ha eszembe jutnak azon neveltséges vélemények s idéltlen nyilatkozatok, miket a vizkuráról otthon különben értelmes egyéniségektől annyiszor hallottam, és némelly orvosaink avatatlansága, kik, midőn

Szerk.

A székesfehérvári nőnevelde. — (Lásd a szöveget 331. lapon.)

betegükön már minden egyebet sikertelen próbáltak meg, e végre a hideg vízhez találynak folyamodni, ezt rendszeren úgy alkalmazzák, hogy vele több kárt mint hasznot hajtanak, s a szegény patiens váltig elmondhatja az „adtál uram esőt, de nincs köszönet benne“ példabeszédet.

A milly rendkívüli gyógyerő rejlik az egyszerű hideg vízben, épen olly mértékben kártékony lehet az, ha értelmetlenül s toleránsan bántanak vele, és ezért kezelése nagy óvatosságot, de még nagyobb avatottságot igényel.

Graefenbergben Priesznitz elvéhez híven, ki minden patikai szert méregnek nyilvánított, a vizen kívül teljességgel semmi egyéb gyógyszert nem használnak, de ezt az egyet azután igen sokféleképp alkalmazva. Zuhany, nagy kád, kis kád, bepótlás, vizes lepedővel megdörzsölés, ülő-, láb-, arc- stb. fürdő, hasboríték stb. mind külön-külön hatást idéznek elő, s minden betegnek a szerint, a mi kóiban szenved, van rendelve egyik, vagy másik; valamint a kúra időtartama és a víz hőmérséke is egészen a baj kisebb vagy nagyobb voltához mérték. A zuhany, mint legdrasztikusabb szert, igen kevesen és csak különös nagyobb bajokban veszik, szintugy a 3—4 foknyi mérsékű vízzel telt nagy kádat sem mindenki kapja. A többi mérsékelt kura-nemekben enyhébb a víz hidegsége. Némelyek azon téveszmébe is esnek, miszerint ha mentül erősebb s közvetlenül nagyobb hatású kurát használnak, annál hamarabb fognak bajuktól megmenekedni; holott e félszeg eszmét követve, két-három annyi idő alatt térne vissza az egészség, mint különben, ha az ember nyugotnan alvó magát az orvos rendeleteinek, nem okolódik, és nem akar szüntelen saját tapasztalatlan feje után indulni. Új bajokat igen könnyen és gyorsan oszlat a víz, azonban, ha valaki régi elidült bajjal, egész sereg orvost fárasztva már ki magán, és temérdek orvosságot szedve magába, jó ide, természetesen, hogy itt sem fog egyszerre helyreállni, hanem hosszabb időre kell elszánva és türelemmel felfegyverkezve lenni, hogy kívánt czélt érjen. Általában a vizkúra igen megpróbálja a férfi kitartását s erélyét, mint már Priesznitz megmondá, hogy ehhez karakter kell, és úgy látszik, e karakter nagy mértékben van meg a magyaroknál, kik, mint ez-előtt, ugy most is a „kurgastok“ legszorgalmasabbjai.

Hogy a gyógyrendszer mikor volt jobb s célnak megfelelőbb, Priesznitz idejében avvagy most? nehéz lenne rá egyenesen felelni, és eziránt igen megoszlok a vélemények; ámbár az egészség vezetéke és menete most is tökéletesen a feltaláló eszméje s elvei szerint van intézve s bizonyára mindenki teljes bizalmát veheti olly szakférfiuba mint Schindler, Graefenberg mostani érdemes vezetője, ki, aligha nem előláll korunk azon kevés választottai közt, kik elég szerencsések valának a legegyszerűbb, de leghatalmasb gyógy mélyébe pillanthatni. Leginkább a tápszert illetőleg léptek némely reformok életbe; üdvösebbek-e ezek, mint Priesznitz alatt, ki betegeit, gyer kivétellel, a legnehezebb ételekkel tartá, nem merném egyszerre elhatározni, mert, ámbár a mostani rendszer, czélszerűbbnek látszik, Priesznitz lángeszze is bizonyosan igen jól tudta, helyesek-e az okok, melyek szerint cselekedett; noha az sem lehetetlen, hogy ő is hibázott, minthogy errare humanum est. A mostani rendszer életrevalósága felől eléggé beszélnek a tények, midőn annyi szenvedő nyeri vissza alatta azt, mi nélkül az életnek semmi becsé és értelme, t. i. az egészséget. Sok betegnek minden husnemű el van tiltva, s csupán növénytáppal szabad élnie. Némely bajban igen elősietti s siettetni a gyógyulást az aludtjejjel huzamosb ideig való táplálkozás, bár ezt nem minden gyomor szenvedheti meg, miért az orvos sem mindenkinek szokta ajánlani, azonban kiki kísérletet tehet vele és jó hatását tapasztalván, helyesen teszi, ha vele él. Egyike a legfőbb szempontoknak e gyógy alatt, de bizonyára az egész életben is, hogy kiki saját természetét figyelvén, mindazokat kipuhatólja és kitanulja, mik annak kedvezők, avvagy ellenesek. Így tér vissza Graefenbergben az ember a természethez, mellytől olly messze eltávolozott, s ez, mint haragot tartani nem tudó szerető édesanya, megbo-sátva gyarló botlásait, új életet lehell sorvadó tagjaiba.

Ennyit a graefenbergi vizgyógyomóról, melynek csak egy-két felületesb vonásait kívántam adni; kimerítő ismertetése most időn s helyen kívüli lenne.

A svéd gyógytestgyakorlatot ezidei tavasszal nyitották volt meg. Minthogy még kezdemény az egész, s omne initium est durum, tulszigor lenne reá már is határozott ítéletet mondani. Még eddig inkább csak a Priesznitz idejébeli erős testmozgásoknak, fávágás, fűrészelés stbnek, mely-lyek már kimentek a divatból, helyettesítője, és mint ilyen, elég czélirányos, azonban jövőre több jót lehet tőle remélni, mely, ha biztosan és értelme- sen kezelik, főképp idegbajokban és a vérkeringés szabályozására nézve, igen jeles hatása. Szó van egy berlini olly nagyobb intézet tanárának eljöveteleéről is, ki személyesen fogná átvénni a gymnastica vezetését, s kitől e téren sok jót várnak.

A graefenbergi társasélet jelenleg nem olly zajos és élénk, mint egy- kor, midőn nem létezett még mindenféle annyi hideg vizgyógyintézet, mint napjainkban, s gyakran több ezere vendég időzött itt. Most néhány százan lakják a fürdőt, mindenféle nemzetből, kik közt magyarok mintegy tizenötven vagyunk. A nap nagyobb részét a kúra foglalja el; a többi idő tár- salgás, séta, kirándulások, olvasás, tekejátékok s egyéb ártatlan mulatságok közt telik el. Minden héten van egy kis fesztelen táncmulatság a freywal- dauti zenészek közreműködése mellett, kikről minden legjobb akaratom da- czára sem lennék bátor állítani, hogy Patikárius zenéjeért kárpotolnák a ma- gyar embert; hanem hisz ki is lenne képes olly nagyot kívánni a jámboroktól. A magyar hölgyek, kikről elégszer megmondták már, hogy a kerek világon legszebbek, itt is a saison szépségkirálynői. A vendégek azon tetemes része, mely a „Nichts über die Kommodität“-féle elvről itt sem tud lemondani, a Graefenberg alatt fekvő városkában, Freywaldauban lakik, melly rendes

házsorai, esinos piacán levő szökőkutai és több mulatókerteivel sok népesebb magyar várost megszegyenithetne. E mulatókertesek egyike a Wesselényi-kert, mellyet hazánk nagy fia Wesselényi Miklós megvásárolván, a városnak aján- dékozott. Mi gyakran ült ő e csendes kertben egykor, forró érzésével a hideg forrás előtt, s míg testileg csak borzasztó örök éjszakát látott, lelki szemei előtt ott lebegett mindig egy kép, egy édes ábránd-kép, a távoli hazáról. Ez ifju fák szomorú lecsüngő leveleikkel mi sokszor valának tanui fájó szótlan keservének, e suttogó szellő a lombok között talán egy világtalan férfi emlé- kéről beszél, ki egykor olly sokszor ült itt komor arczával, melly mint tiszta tó vize a barna fellegeket tükrözé vissza szive fenekéről egy kelet felé fekvő ország fölötti örgondjait. — E kertből nyugatnak tekintve látszik a graefen- bergi hegyoldalban a magyarok által Priesznitznek állított emlék, a nem igen remekül faragott vas-oroszlan, talapzata egyik oldalán e felirással: „Priesznitznek, az emberiség jótévőjének, érdemeit hálásan méltató magyarok üd- vözlík Graefenberg életújító forrásainál a későbbi évek fiatal hazájokból.“ — A másik oldalon Vörösmarty ez alkalomra irt verse:

A vaddal közölt meg kezdé vetni az ember,
S göge fejében kór, agg leve és nyavalyás;
Priesznitz visszaadá a viznek régi hatalmát,
S ősi erőben kél újra az emberi nem.

Bajza Jenő.

Irodalom és művészet.

— A Török János által szerkesztett s Heckenast által kiadott „Hazánk“ (közlemények a nemzeti történet és honismeret köréből) második évfolya- mának I. és II. kettős füzeté megjelent igen érdekes tartalommal. E vállalat ajánlására elég volna egyszerűen megjegyeznünk, hogy az a legjobb erők támogatásával következetesen halad azon irányban, mellyet magának kitü- zött, s melly a nemzeti történet és honismeret tanulmányához adatokat gyűjt. A megjelent kettős füzet olly írótól, mint Hatvani Mihály, Szalay László, Paur Iván stb. közöl becses cikkekkel. Megismertetjük a tartalmat. I. Ma- gyar krónika. 1) Az olygarchia harcza az alkotmány ellen. (Korrajz XVII szakaszbán, az „arany bulla“ kiadásától kezdve — az Árpádok férfinagának kidőléseig bezárólag.) Hatvani Mihálytól hazánk egyik legjelesebb történet- írójától. 2) Budának török kézre jutása, Ladányi Gedeontól. II. A hazai törté- nénelem oklevéltára: 1) A két Serédy. Korrajz a magyar nemzet multjából. Közli b. Balassa Antal. 2) Pécs városának 1704-diki veszélyéhez adalék. Közli Szalay László. III. Magyar régiségek. Vitéz János sarköve, ábrával; magyarázza Paur Iván. IV. Nemzeti közintézetek: 1) A magyar Akademia s annak XVII-ik ünnepélyes közülése; közli Török János. E rovatban a nem- zeti ünnep emléket kívánja a „Hazánk“ is megőrizni, s programja értelmé- ben ez egyik legfontosabb intézetünk újabb életével megismertetni a vállalat közönségét. A szerkesztő által irt érdekes bevezetés után a következő cik- kek közöltek: 1) gr. Desseffy Emil elnöki megnyitó beszéde. 2) Toldy Ferencz áttöknek titoknok előadása az Akademia történetéről 1847. végétől 1858-ig. 3) A magyar Akademia új alapszabályai. 4) Megkoszorozott pályamunkák. 5) A magyar Akademia jutalomtetelei 1858-ban. 6) A közgyűlésben kihirdetett s megerősített választások eredménye. 7) Emlékbeszéd Vörös- marty Mihály felett. Tartotta b. Eötvös József. 8) A magyar Akademia ala- pitványai évröndben 1826—1858. 9) Az akademiai közülés befejezése. 10) A magyar Akademia személyes állapota. V. A jelenkor mozzanatai: Kis Rhédei Rhédei László végrendelete. VI. Nemzeti költészet. Honfidal: Irta Pétefi. Hangjegyekkel zongorára. — A 8 füzetben megjelenő 8-rétű munka előfize- tési ára 5 ujft. — Egyes derék cikkére még bővebben fogunk visszatérni.

— Megjelent: „A telivér.“ Gróf Karácsonyi-féle pályadíjat nyert eredeti vigjáték öt felvonásban. Irta Péter Pál. Kiállításra igen csinos. Hiszszük, hogy e műnek jó kelete lesz, miután hire a sajtó útján elhatott nagy Magyar- ország legutolsó zugába is, s kíváncsivá tette az embereket, azt ha előadásból nem is, legalább olvasva megismerni. Kapható Ráth Móránál 1 ujftért.

+ (A „Tárogató.“) című vállalat első füzeté megjelent. Tartalma: A felsőolaszországi csatátér (térkép). Az olvasó közönséghez. Gróf Gyulai Ferencz tábornagya. Az olaszországi háboru. Garibaldi és hadserege. A Mont-Cenis ut. Alessandria. Tarka képek, jellemvonások, adomák és apróbb események a jelen hadjáratból. A füzetet több kép díszíti. Ára egy füzetnek 80 kr. postán küldve 90 kr. o. é.

△ (Tiszavidéki naptár 1860-ra.) Illy című könyvre bocsátott szét Burger Zsigmond szegedi könyvtáros nem előfizetést, hanem csak aláírást. Az aláíró csak a naptár átvételekor fizet 60 ujkr., bolti-ára 80 ujkr-ra lesz szabva. Az aláírások a kiadóhoz küldendők öszelő végeig. A ki 50 aláíró- t gyűjt, az a jelen év végeig, a ki 100-at, az a jövő nyár elejéig ingyen kapja a „Szegedi Híradót.“ A 10 aláíró gyűjtő 1 tiszteletpéldányt kap. A naptárnak lesz naptári, szépirodalmi, ismeretterjesztő és tájékoztató része. Közli a jelen olasz háboru nevezetesebb eseményeit is és hoz adatokat a Tiszá-vidék ipartörténelméből. Szerkesztő Kempelen Győző, a „Szegedi Híradó“ szer- kesztője.

△ Radlinszky Endre „Mennyei hangok“ című imádságos, oktató, szer- tartásos, életrajzi és énekes imakönyve, a sajtót már elhagyta. Miután meg- jelenésével az előfizetés is megszűnt, ára következő: a velinkiadás egy példány 3 ft. 50 kr., a közönséges kiadásé 2 ft. 50 kr. ujp., de csak a szer- zőtől elvitetve, ki is lakik Budavárban György-téren 214. sz. a. A könyv- árusoknál drágább.

(Férfi-ruha-szabásrajzok.) Egy iven közrebocsátá Kiss Sándor, pesti szabómester. Az iven találtatik: Egy- és két-gombos elejű öltönytiszta ter- mészeti nagyságban, ugyanaz kicsinyítve is; továbbá felső öltöny, ujjas, mel- lény, nadrág, kis fiuk számára, zubbony, mellény-nadrágszabások. Az iv ára

30 ujkr., s kapható Pesten Kiss Sándornál, újvilág-utczában 23-ik sz. a., és Müller Gyula könyvkereskedésében s általa vidéken minden könyvkereskedésben. Ohajtandó, hogy e vállalatot iparosaink kellő pártolásban részesítsék, miáltal bizonyára maguknak használnak legtöbbet.

+ (Missei Mari k. a.), mint halljuk, augusztus hóban fog szinpadunkon vendégszerepelni; ötször lépend föl a következő darabokban: Fiorina, Traviata, Linda és Rigoletto.

+ (Nemzeti színházi játékrand 1859. júniusban.) E hóban volt 28 előadás és pedig szinmű 21, operai 8. Adatott szinmű: eredeti 13, idegen 8, magyarosított 1; opera eredeti 3, idegen 5. Ujdonság szinre került 4, és pedig 3, eredeti u. m. Szigligetitől a „Műszeretők“, Győri Vilmostól: „Gyula szerelme“, és Kiséritől: „Egy frakk kevés;“ mindannyi vigjáték; idegen ujdonság volt: „Egy szegény ifjú története“, Feuilletől, szinmű. Vendégek voltak: Pongrácz testvérek, Kolosvári népzene-társasága; fölléptek egyszer. Bérletszünetes előadás 4 volt. — A tagok fölléptek: 16-szor Szilágyi, 14-szer Feleki, 13-szor Tóth József és Udvarhelyi Miklós, 12-szer Szerdahelyi és Tóth S., 11-szer Lendvainé, 10-szer Lendvai és Zöldi, 9-szer Hegedűs, Rónai és Szathmáriné, 8-szor Ellinger, Hegedűs és Némethy, 7-szer Eötvös Borcsa, Füredi és Prielle K., 6-szor Bartháné, Hollósy-L.-né és Rónainé, 5-ször Benza és Kőszeghi, 4-szer Ellingerné, Huber Ida és Jókainé, 3-szor Fehérvári M., Komáromi A. és Komlós K.-né; 2-szor Bignio; 1-szer Campilli, Hajnal Herm. és Hofbauer Zs. — Felekiné szabadságidejét használta az egész hóban; Füredi és Hollósy-L.-né pedig a hó közepe óta használják.

Egyházi és iskolai hírek.

— (A „Szent-István-Társulat“ részéről.) Rómában egy nagyszerű, hazánkat, különösen pedig a római kath. egyházat közelebbről érdeklő munka jelent meg. Az ismeretes tudós és fáradhatlan történetbuvár, Theiner Ág., a római oratorianusok gyülekezetének tagja s a vaticani könyvtár őre ugyanis már két évvel ezelőtt, mint maga mondja, Roskoványi Ágoston, akkoron váci, most nyitrai püspök ő méltóságának kifejezett ohajtására arra határozta magát, hogy a vaticáni gyűjteményekben létező s a magyar egyházi történetre egész 1526-ig vonatkozó okiratokat összegyűjtve közrebocsátandja. A határozat csakhamar tette vált, miután a magyar főpapok bibornok és hgprimás ő eminentiájának fölhívására a nyomtatási költségek legnagyobb részét valódi hazafias nagylelkűséggel megajánlották. Tekintve az eddig megjelent első folio kötet nagyságát, bámulni kell a ritka erélyt, mellyel Theiner a munkához látott. Ez czim alatt „*Vetera Monumenta historica Hungariorum Sacram illustrantia, maximam partem nondum edita, ex tabulariis vaticanis depromta, collecta ac serie chronologica disposita ab Augustino Theiner etc. Tomus primus ab Honorio PP. III. usque ad Clementem PP. VI. 1216—1356.*“ 832 foliolapon nem kevesebb mint 1565 okiratot tesz közzé, mellyek közül a legrégebb 1214. évben kelt. A 2-ik kötet a többi okmányokat hozandja, onnan 1356-tól egész 1526-ig, mellyel Magyarország régi, ugy nevezett középkori története bevégeződik, s mellyen tulmenni, kétségkívül fontos okoknál fogva, szerző egyelőre nem szándékozik. Ez okmányok közvetlenül az egyházi történetre vonatkoznak ugyan, de mivel az egyház akkoriban az ország minden más ügyében is tetteles és nagy részt vett, egyszersmind a világi történetet is sokoldalulag illusztrálják. Jelen I. kötetből szerző 60 példányt a „Szent-István-Társulat“-nál tétetett le az országban elterjesztés végett. Eredeti, maga a szerző által megállapított ára e kötetnek 50 frank ezüst pénzben, vagyis ugyanannyi váltó forint ugyanoly pénzben. Azokat, kik a munkát megszerezni ohajtják, eleve figyelmeztetjük, hogy ha bankjegyekben fizetnek, az ezüst árának a fizetés idejéni állásához képest, az 50 franknak megfelelő agiót is meg kellend fizetniök, s azonkívül az elszállítás költségeit is viselniök. Legjobban teendnek pedig, ha az 50 frankot maguk megvásároltatják, s a munkát magán uton megbizottjaik által a „Szent-István-Társulat“-ügynöki hivatalából elvitetik. Ugyancsak a főntisztelt szerzőtől van a nevezett társulat ügynöki hivatalában letéve 10 példány a következő czimű munkából: „*Monuments historiques relatifs aux Règnes D'Alexis Michaelowich, Féodor III. et Pierre le Grand Czars de Russie, extraits des archives du Vatican et de Naples, par Augustin Theiner etc.*“ Rome, 1859. 556. folio-lap. Ára a kötetnek ugyanazon feltételekkel, mint az előbb említett kötetnél, 35 franc. A munka a tudomány-barátokat kétségkívül nagy mértékben fogja érdekelni. Ohajtandó, hogy kivált az első munkára nézve hazánkfiai tettleg is tanúsítsák honfiai részvétüket; nehogy a példa, ha tudnillik a kevés számú példányok eladatlan visszaküldetnének, minden külföldi tudósokra, kik netalán hajlandók magyar dolgokra szentelni idejüket, elrettentőleg hasson. (K. N.)

⊙ (A dézsi helo. hito. egyház realiskolai alapjára tett ajánlatok) eddig 4948 ft. 20 krt. ujp. tesznek.

⊙ (A pesti német főrealtanodában a vizsgák rendje.) július 11. és 16-án délelőtt írás- és szóbeli vizsgája a tanító-jelölteknek; 18-án 10 órakor d. e. a magántanulók próbatéte; 28-án egész nap a realtanulók közvizsgája.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

△ (Az idei pesti löversenyeken), mint a „Vad. és Vers. lap“ írja, 48 ló futott; a kitűzött díj nyereségek összege 3866 darab arany és 18,000 ujt volt. A jun. 6-án tartott loárverésen, a jelentett 70 ló közül csupán 9 darab talált vevőre! A löversenyegylet ifj. gr. Batthányi István indítványa folytán lépéseket rendelt tétetni annak kivitelére, hogy a pesti löversenyek ezután előbb tartassanak, mint most, s ha lehet a bécsiéknél is előbb, miáltal ki lenne kerülve, azon, most többnyire fenforgó körülmény, hogy a boroszlói löversenyek ideje a pestiekével összeesik.

— (Jelentés a löverseny érdekében.) Felsőbb helyről jött rendelet következtében, kötelezve lón a kolozsvári verseny-bizottmány, közhírré tenni: miszerint a kolozsvári verseny-rendje annyiban változott, hogy a hg. Liechtenstein-díj a verseny harmadik napjára t. i. jul. 28-kára, az asszonyságok-díja pedig az első napra t. i. jul. 26-ára tétettek át. Egyébiránt a már kihirdetett program feltételeiben ugy mint rendjében érvényes marad. — Kolozsvár, jun. 24. 1859. — A kolozsvári versenyválasztmány megbízásából: Idősb gróf Bethlen János.

△ (A végnélküli papir.) A nyomdákban a nyomandó papiriveknek rakosgatása, benedvesítése, s a gépbe egyenkint betevése sok időt és személyt vesz igénybe. A bécsi államnyomdában idő- és költségkimelési tekintetből ujabban végpapirt, ivekre darabolás nélkül, ugy a mint a gyárból jó, motólastól együtt a sajtógéphez alkalmaznak, melly a végpapirt legombolyítja, a sajtógépbe beviszi, ott a kellő szöveget rányomja, a gép végén pedig egy készülék a kijövő végpapirt ivekre vagdalja, és kész a nyomtatvány.

△ (Gazdasági építészeti könyvre) hirdet pályázást a Magyar Gazdasági Egylet. A pályadíj 100 darab arany; a pályairatok a jövő 1860-ik évi június hó utolsó napjáig küldendők be a Magyar Gazd. Egylet titoknoki hivatalához czimezve. A jutalmat nyerő munka a szerző tulajdona marad. E könyvnek olyannak kell lenni, mellyben a mezőgazdák rendezési és tagosítási napjainkban, terjedtebb építészeti s számtani előismeretek nélkül is, építkezésekre nézve minden irányban biztos kalauzt és használható tanácsadót birjanak. E munkának a falusi szerényebb uri laktól egész a trágyázó-székig mindent magában kell foglalnia, s tekintettel kell lenni a különböző vidékeken, például a fel-alföldön, fennforgó körülményekre is. E feladat megoldása e szerint felette nehéz, sokkal könnyebb lett volna, ha a jutalom a vidékek szerinti munkák terjedelmét illetőleg két, három külön díjra osztatott volna.

Közintézetek, egyletek.

△ (Az első magyar általános biztosító-társaság) számadási kimutatását az 1858-ki üzletéről közöltük annak idejében, mellyhez minden hazai lap oda csatolta a maga véleményét. Érdekes lesz azonban tudni, hogy mint vélekedik a külföld is. A Lipsceben megjelenő „Rundschau der Versicherungen“ czimú s dr. Masius E. A által kiadott folyóirat 7-ik füzetében, közli a magyar társulat számadási kimutatását s azt megjegyzeéssel kíséri, mellyben azon körülményt, miszerint a tüzkárosztály veszteséget mutat, annak tulajdonítja, hogy a társulatnak tüzbiztosítási díjai alacsonyok, s hasonló hiányok elkerülése végett a díjak fölemelését ajánlja. „Hisz a magyar — ugy mond — olly sokat tart saját intézményeire s ha ezeket becsülettel fenállni is ohajtja, akkor azon eszközöktől sem kell visszarettennie, mellyek ezek fentartására szükségesek. Meg kell nyíltan mondani, hogy mennyit vesztettek a magyar társulat tüzbiztosításnál és egy magyar sem fog vonakodni kissé magasabb biztosítási díj fizetésétől — és e miatt nem fog más társulathoz fordulni. Magyarorszában működő minden egyéb biztosító-társulat a mult évben itt kedvezőtlen eredménnyel működött, mit főleg a magyar társulat alacsony díjszabályának tulajdonítanak, mivel ezek, hogy Magyarorszában minden üzletet el ne veszessenek, kényszerülve voltak, biztosítási díjaikat 20 százalékkal alább szállítani.“ — A magyar biztosító-társaság igazgatósága ez igazságot már tavaly átlátta s a díjszabályokban némely tűzveszélyesebb vidékekre nézve tett is módosítást, minek eddig jó eredménye mutatkozik. A biztosítási díjaknak leszállítása egyébiránt leginkább magától a közönségtől függ. Minél nagyobbra növekedik a biztosítók száma, annál előbb lehetséges lesz olcsóbban biztosítani.

△ (Mit csinál a kertészeti csarnok Pesten?) A kertészeti társulat titkára a „K. G.“ hasábjain tett közléséből értesülünk, hogy a társulati csarnok e háborus, zavaros világban sem panaszkodhatik részvétlenségről; mert, bárha a veteménymagvak forgalombatételével nem dicsekedhetik is, de a korai gyümölcs, a szamóca t. i. és a cseresznye a lehető legnagyobb választékban volt folyvást képviselve. A titkár ur felkéri a kertészet barátait, kik rendszeres gyümölcsfagyűjtemények birtokában vannak, tenyésztésre ajánlatos nemes gyümölcsök válfajaival a társulat gyümölcsfagyűjteményét gazdagítani kívánják, továbbá, kik hazai gyümölcsfajainkat a társulat kertjében képviselve lenni ohajtják, sziveskedjenek alkalmas szemző galyakat, jól begyógyolva, a titkár urra czimezve, a szekérposta utján, egyenesen Rákospalotára küldeni, hogy ekként a társulati kert még ez évben megnyerje a legjelesebb gyümölcsválfajokat.

M i u j s á g ?

△ (Szicár a hadsereg számára.) Zsófia Főhercegnő Ö cs. Fensége az Olaszországban az ellenség előtt álló hadsereg számára ajándékol 221 ezer darab szivart rendelt küldetni.

△ (Hadi-fogylok.) Junius 4-én 656 közember és 5 tiszt, mint hadifogyol érkezett Bécsbe. A fogylok mind francziák és piemontiak, vannak köztük franczia huszárok is. (Lásd mai „Bécsi levelünket.“)

+ (Sajátságos betegség Velenczében.) Az „Oest. Ztg.“-nak június 24-ről írják Velenczéből: hogy ott egy sajátságos, eddig még sehol elő nem fordult betegség kezd fölmerülni. Az e betegségbe esettek a gyomor táján és a belekben különös szurást éreznek, később görcsökkel és vértorlódásokkal vegyes láz áll be, és a beteg pár óra mulva meghal. Az eddigi vizsgálódásokból csak annyi tűnt ki, hogy ez esetben a gyomor és belek, egy nemével a vékony tak-hártyának vonatnak be, melly a vér keringését meggátolván, halált idéz elő. A betegség okára és keletkezési alapjára nézve az orvosok még nincsenek tisztában. Némellyek állítása szerint a roszt tej, főképp pedig a roszt

tejfél élvezése idézte elő e bajt. Mások e betegséget a gyermekeknek előforduló torokgyök hasonbjának tekintik; annyi bizonyos, hogy azon öt-hat egyén közül, kik e betegségbe estek, egy sem gyógyult meg, hanem néhány óra alatt mind meghaltak. Ugy látszik, hogy e betegség még nem lépett föl ragályosan, s hihető, kevés áldozattal fog az megelégedni, és az orvosoknak időt engedend, hogy a baj alapját kipuhathatván, ellene segédeszközöket fölfedezhessenek.

+ (Önkényes-történet.) N.-Beeskerekéről a „M. Néplapnak“ következő mulatságos történetet írják: „Az önkényes-toborzó legénység egyike megpillantott egy fiatal, hóna alatt ostort tartó egyént (hihetőség kanászbojtárt) s közeledvén hozzá, ostorát hóna alól kirántotta. Midőn a tulajdonos ostorát visszakövetelné, az önkényes azt egész készséggel nyújtá neki vissza, de a fiatal pór e szavakra fakadt: „Dejszen nem szedsz rá; nem kell nekem a kezedből, hanem tedd a földre, majd úgy elveszem.“

⊙ (Nagy-Kanizza szépül.) Egy utcáját, mellyben eddig esőben a sár, száraz időben a por feneket nem ismert, ki fogják rakni klinker-téglával. Hg. Batthyányi a város-templom közelében levő s az utcát éktelenítő alacsony házát, a városi polgárság kérelmére lebontatá, mellynek helyén most szép egyemeletes vásári bazár épül.

Δ (A sebesült és beteg osztrák katonák.) A déli vaspályán június 2-án érkezett Veronából Bécsbe a sebesültek második szállítmánya külön vonattal. Közölök 26 nehéz beteget tovább vittek, a többi pedig a helybeli kórházakba ment gyalog. A szállítmány 446 emberből, tisztből s közvitézből állt. A beteg főtisztek Grätzban maradtak. Június 3-án délután ismét 360 sebesültet hoztak Veronából Bécsbe a vasuton. Ezek kétharmadának a keze volt megdőve. Ezeket ideiglenesen a helybeli kórházakban helyezték el, másnap pedig a különféle hadfogadó-kerületekbe szétküldötték őket, Pestre s Budára is érkezett már több közölök. A nép mindenütt részvétellel fogadja a szerencsétleneket s lehetőleg segívezi őket. — Az utóbbi napokban Laibachban 500 illy beteget helyeztek el. — A kibocsátott felhívás folytán Alsó-Ausztriában 118 község jelentkezett késznek bizonyos számú sebesültet ápolásra vállalni, úgy hogy itt már 3000 sebesült talál elhelyezést. Továbbá b. Tinti schullaburgi kastélyát kórházzal ajánlá fel, s a benne elhelyezendő betegeket saját költségén ápolatja. Segur gróf hasonlóan 6 beteget vállalt el. Továbbá Eckstein Károly Brigittenauban levő egy házát három hónapra kórházzal ajánlá fel.

Δ (A modenai herczeg) Magyarországra jő lakni; a Sopron melletti sárvári kastélyt, melly az ő tulajdona, már rendezik e célra.

Δ (Godárd a híres léghajós) a francia hadsereg kíséretében van. Jun. 20-án fölszállt vagy 500 öl magasságra, hogy kémszemlét tartson az osztrák sereg felett, de nem nagy lett az eredmény. Ez alkalommal kötelekkel tartották lenn léghajóját, nehogy a szél valahogy az osztrák táborba vigye. —

⊙ (A bukuresti magyar családok) gyermekeinek saját szellemükben leendő nevelésére b. Wesselényi Mária és gr. Bánffy Ágnes urhölgyek 357 fíot küldtek bukuresti lelkész Koos Ferencz kezébe.

⊙ (A mennykő) Baracsán egy akol közelében, mellybe mintegy 100 bucsujáró menekült, egy terepélyes topolyságba ütött, azt darabokra tördelvén.

Δ (A napszámber Léván:) kőműves pallér 1 ft. 5 kr., legény 94 kr., vakolatkészítő 42 kr., férfi napszámos 35 kr., nő 25 kr.; nagy szőlőmunkás 42 kr., kicsi 35 kr.; kétlovas fuvar 2 ft. 10 kr., kétmarhás fuvar 1 ft. 68 kr.; ács-pallér 1 ft. 5 kr., ács-legény 94 kr., ács-napszámos 42 kr., közönséges napszámos 35 kr., ács-napszámosnő 25 kr. ujp.

— Szászvárosból (Erdély), jun. 24-ről írják: Az elmúlt napokban ezen hó 20-án kezdve oly nagy esőzések voltak nálunk, hogy a vidék minden vizei (patakai) úgy kiömlöttek, hogy a határok alsóbb részeit mind előntöttek. A kukoricza, minthogy még a második kapálása hátra van, kijavulhat, de szénáink kaszálni valók levén, iszap alá kerültek, némellyen annyi a porond, hogy még jövendőben sincs kaszálásra kinézés. — A Maros vize csak olyan helyen jött ki, hol törpébb partja volt, de rajtuk alól Dévánál a Sztrigy és Cserna vizeivel megszapordván, Piskitől kezdve, korlátlan barangolja be a mező határait. Hogy mennyiben tett kárt, még nem tudhatni, mert még uralkodásával nem hagyott fel; a szénarétek ilyenkor egészen meddők. — A veteményekről s szénáról levén szó, eszembe juttatja, hogy egy francia gazda után a Vasárnapi Ujság 24-ik száma azt írja, hogy a kukoriceza, ha második kapáláskor a földet elhúzzák a töviről, hamarabb érik. Mint ekeszára mellett megvénült ember, meg nem állhatom egyszerű észrevételemet, néhány szóval megtenni. Valójában igaz, hogy ha a kukoriczának tövének kevesebb föld van, hamarabb megéri. Mert vagy akar, vagy nem, a táprészről megfosztatván, a nap hevénének kitéve megéri, jobban mondva, hamarabb megszárad, a nélkül, hogy a szem kifejlődne. — De nálunk országszerte tapasztaljuk, hogy különösen második kapáláskor, ha jócskán nem huzunk földet a töviről, szélvész, zápor, töviből kiöntögeti, a földön pedig ruhadásnak, egereknek, földi kutyáknak (minálunk sok van), ki van téve. — Azon ötletre vetemedtem, hogy azon jó francia nem oda üt, a hova néz. — Cs. A.

+ Somogyból, Vésséről írják, hogy ott is sok eső jár s nagyon hullanak a sertések; mint mondják, jun. 28-ig már 150 darab hullott el. Különben igen jó aratásra van kilátás.

+ (Leleplezés, de nem politikai.) Az ismeretes chinai törpéknek, kiket nemrég Pesten is mutogattak, azon szerencse jutott, hogy közelebb fölhevattak a berlini rendőri hivatalba, de korántsem azon czélból, mintha a rendőrség valami nagyon kívánta volna őket látni, hanem azért, hogy hitelesen

kimutassák kilétüket, s gazdájuk is igazolja magát, minő jognál fogva mutogatták őket pénzért a világnak. A nyomozásokból kisélt, hogy ez ugynevezett chinai törpék tulajdonképen egy angol lakatoslegény szeretetreméltó gyermekei, védnökük illetőleg sem több sem kevesebb, mint egy becsületes tüförgató, köznyelven szabó. A szánandó teremtetések, orvosi nyilatkozatok szerint mindketten bárgyuk, még pedig a törpe lány nagyobb mértékben, mint a figyermek. A nyomozás eredményéről a városi hatóság azonnal értesített, hogy mint főgyámhatóság a további rendelkezéseket megtegye. Így lett degradálva a híres chinai törpék nagysága!

Levelezés.

Bécsi levél. Julius 5-én. (Francia hadifoglyok megérkezése s fogadtatása.) A tegnap, sőt az egész hét legnagyobb eseménye — a francia foglyok megérkezése Bécsben, mert városunk népe történelmileg nevezetes arról, hogy e kerek földnek legkiváncsibb teremtetései közé tartozik, melly megbámul kitömött madarat, borjas tehenet, nyírott uszkárt, tán mindent az új kapu kivételével; már most képzelje ön, hogy említett tulajdonságát, milly nagy mértékben nevelék a zuávok, turkók, garibaldinusok stb. — Tegnap délen — a forróság majd meggyújtotta a levegőt — óriási gígyó gyanánt hőmpolygott ki a déli vaspályához. — Minden vonatnál melly Olaszország felől érkezett, e roppant test meg-megremegett a belső indulattól. — A francziák jönnek, hangzott minden oldalról egyszerre. — Poros ujoncok jöttek a gyakorlatról... zuávilag pongyolán, a portól s hőségtől turkóilag feketén. — Kaczagás, lármá. — Ismét egy vasut. — Most jönnek!... ni, milly tarkák, jertek, jertek!... Földingató roham; hol vannak?... ott vannak. — Tarkák ugyan, de a sebkötőtől és nem zuávok, hanem a Hessen ezred sérültjei; szegény fiúk, olly haloványok és szenvedők, a nép megindulással kíséri lassu járásukat, ... ismét éles fütty, mély tolongás!... jóformán a más emberségből jutottam előbbre, nem is én mentem, hanem engem menettek. A mozdony zugva, prüszkölve áll meg. Ez egyszer ők voltak, a tömeg áradat gyanánt tört át a korlátokon, a rendőrség közénk furakodott, hogy e zajló tengert szabályozza... elveszett benne mint egy csepp. — Végre itt vannak; mintha parittyából röpitettek volna ki, 200 lépéssel előbbre termettem... itt jönnek, látom őket; „voilà les zousous!“ (itt vannak a zuzuk, a zuávok); bugyogósan, rongyosan, pirókosan, de szigoru katonai rendben haladtak el mellettünk, hamisan mosolyogva néztek reánk okos, tüzes szemekkel, száraz apró értelmes fejeiket szinte kaczerán ingatták jobbra, balra. Szivaroztak, pipálgattak... de még az a szivar, pipa is olly furesán állt szájukban. Hát ez a széles öles ember kicsoda, fehér zsinórzatu kék egyenruhában?... Mellén a becsületrend keresztje, a francia és angol krim-érmek függnek; szinte roszul esik a szemnek, hogy nem látja oldalán a kardot; az illy érmekkel a zuávok s vadászok nagyobb része is volt díszesítve. — Ezek meg itt olaszok; az éles profilon, s még éles szemeken ismeri meg az, ki ez idegen ruházatok közt nem tud eligazodni; nagyobbára nézve czingár, de lehetőleg kemény, katonás tartásu gyerekek. — És ezek?... Huszárok, francia huszárok; hát van a magyaron kívül még huszár?... Itt jönnek; — nyalka, csinos legények, hej de még a lábuk rakása is más, mert nincs köztök — karikalábu, pengő sarku legény; — a vedlett egyenruhán meglátni, hogy sorban igen festői benyomást csinálhat; elől, hátul, fölül, oldalt a legszébb zsinór arabeszkék ölelkeznek, de az egész kiállítás minden inkább, csak magyaros nem — tokaji bor meg pezsgő, vagy ha jobban tetszik, paprikás-hus és fricassé. — Tollas kalabriad kalappal, lobogó karbonarikópenyben, daczos képű, bizonyos miveltiséget eláruló külsejű férfiak lépnek el mellettünk — garibaldinusok. — Hát ez kicsoda?... ég, milly alakok!... a mit eddig csak festve láttunk, mesének is sokaltunk... beduinok, valóságos beduinok, telivér kabylok, fajturkók zárják be ez érdekes vonatot; a fejükről lelógó sárga s piros turbán-kendők széles vállukat verik, meglepő keretet képezve a keskeny bronz arcokhoz. Villogó éjszemeiket kémelve és sötétlen jartatják a néző seregen, vagy gondolkozva pillantanak le mellőkre mellyet nem környez többé az őseiktől rászármazott, törökkel szegélyezett öv; kalitba zárt tigrisekre emlékezik az ember ha látja őket. Nyulánk természetüket bő burnusz folyá körül s lábszáraikat redős fehér nadrágféle. A tigrisről vett hasonlatosságot még jobban igazolják sima mozdulataik, ruganyos lépteik. — Ezek is jó messzire kerültek ide a Saharrából. — Beduin, hol hagyta szép paripát, hol vannak fényes töreid, feleségeid hol busulnak?... Fia a sivatagnak, Izmael ivadéka, hívője a Koránnak s leendő lakosa a rózsaszínű hetedik mennynek, barátom turkó... im fogd e szivart és szivarozd el bánatodat.

A tarka kalandszerű vonat álmokép gyanánt haladt el, de a nép mint a szélvész nyomába, daczára a jégesővel vegyes viharos zápor, melly hűsítőleg zuhogott le az égből forró fejünkre. — A Ferencz-József-laktanyába lőnek beszállásolva, mellynek ablakaiból kevés percz mulva lábukat látgáták le vagy háttal néztek a közönséggel farkasszemet. Egyszerre csak valami sárkányformát lőknek ránt az ablakokból; tarisznya és sapka volt, mellyek egymás végébe ragasztott zsebkendő, nyakraváló, madzag, nadrágszíjököten fityegnek a levegőben; biz azokat ez a jószívű nép szinig rakta szivarral, dohánynyal, pénzzel, gyümölcsöccsel, hussal, kenyérral, pipával, gyufával, szóval mindazzal, a mi első szükségüket enyhíteni volt képes; de hogy a sok ehető és szivható mellett szivreható ihatóban se legyen fogyatkozásuk, tábori butykosokat s üvegeket is eresztettek le, mellyek borral, sörral megtelve a leggyönyörűbb „flaszchensug“ képet nyújták. — A nemesszívű, kedélygazdag bécsi ezuttal derekasan kitett magáért, mert halásan emlékezett meg arról, hogy az ellen is derekasan bánik fogoly fiaival, sőt e jószívűség kicsinyben mult, hogy a határokat át nem lépte.

A franko-szardok közt és köztünk az ily alkalmaknál mindig közel vargainasok adták közmegelegedésünkre a parlamentáretket. — A tömeget alig lehetett visszatartani, hogy ne tóduljon a laktanyába. Csak midőn a katonák egy rögtön és czélszerű parancs folytán visszavonultak a rövid apályt annál hatalmas dagály követé; a laktanya kapuinak lépcsőzetén zuhatag gyanánt omlott le a nép... és egyszerre csak közöttök voltunk, udvaron, folyosókon, lakosztályokban kerestük fel őket. Az étteremben tiszteink az ellen tiszteivel kociztattak; egy szeretetreméltó őrmestert meg én fogtam nyakon, kivel hatszor mondtam el afrikai hadjáratait s elbeszéltem magamnak, hogy miből áll, milyen egy valóságos nagy csata stb. Ettől elválva, egy az ablakfülkében dűnyögő chasseur szolitottunk meg — németül felelt, egy másikat — az poroszul, egy harmadikat — az meg sehogysem.

Színházi napló.

Péntek, jul. 1. „Szökőér.“ Vigjáték 3 felv. Buckstone után angolból fordította Csepreghi.

Sombat, jul. 2. „Tell Vilmos.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerzette Rossini. Gyönyörű opera; kielégítő előadás; kis közönség. Máskor a nyári évszakban, ha a drámának nem is, legalább a jelesebb operáknak hébekorba csak volt közönsége; most vehetnek elő akármit. Igaz, hogy egy idő óta roppant forráság uralkodik; meg azután, háboru is van valahol.

Vasárnap, jul. 3. Komáromy Lajos ur, a kolozsvári színház tagjának első föllépteül: „Csikós.“ Eredeti népszínmű 3 szakaszban Szigligetitől. Hogy Komáromy a vidéki színész egy jelesebb tehetsége, azt ez esti fölléptével is bebizonyította. Játéka igen kielégítő; éneke is többször érdemlett tapsban részesült.

Hétfő, jul. 4. „Bánkban.“ Eredeti szomorujáték 5 felv. Irta Katona József.

Kedd, jul. 5. „Gizella.“ Ballet 2 felv.

Szerda, jul. 6. Komáromy Lajos ur második föllépteül: „Don Caesar de Bazan.“ Dráma 5 felv. Dumanoir és Dennery után ford. Diósi.

Csütörtök, jul. 7. „Az ördög naplója.“ Vaudeville 3 felv.

Szerkesztői mondanivaló.

4562. **Viszatekintés.** Kérjük a szerző nevét, a művet közölni fogjuk.
4563. **Frater György.** A mű kiadásáról nem mondtunk le, de időt nem szabhatunk s ön szabadon rendelkezhetik.

4564. **N. Váradi.** S. A. Mindkét tárgyra nézve más tudósítások megelőzték az önét. A rajzot talán még használhatjuk.

4565. **N. Váradi.** Sz. V. A választott tárgy ellen nem lehet semmi kifogásunk; határozottan azonban csak a cikk olvasása után szólhatunk. A küldött rajz sok ohajtást ébreszt. De talán a többi jobb lesz.

4566. **Baja.** Cz. Gy. Lapunk előbbeni évfolyamaiból példányokkal nem szolgálhatunk. — A küldött vers nem nekünk való.

4567. **Harkány.** B. A. A tavali cikk, ha még megvolna, jó volna. Talán megvan. Az új kép jó. Az ajánlottakat várjuk.

4568. **Két árva.** Nagyon fiatal dolog. Zöld megy. Hadd érjék.

4569. **T. Lök.** A tárgy ovatosságát igényel. Panaszok, félelmek, minők még mindeütt fölmerültek, ahol vasut megnyit. Végre a dolgok változnak, kiegyenlítődnek s a bedugult források helyett mások, sokszor dúsabbak nyílnak meg. Csak az átmenet nehéz és veszélyes.

4570. **Ant. L. F.** Annait ki olvastunk belőle, hogy valaki ok nélkül rágalmazta az anti templomot. Ön jóvá teszi a rágalmat s így czáfolja:

Minden fala dűledezett
Mész köpenye rongyolott
Méla füzek közepében
Áll az egyház busan ott stb.

Kívánunk jobb templomot és erősebb verseket!

4571. **Szekely Udvarhely.** Solymossy K. urnak. — Érdeklől olvastuk azon, Báthory István erdélyi fejedelem által 1572-ben kiadott latin okiratot, mellyből kiviláglik,

„Monsieur, jó estét!... csak makogott valamit, de mi ebből nem okultunk. — Tán olasz? ... nem; hát német? ... az sem, úgy bizonyosan lengyel?... még kevésbé; hát micsoda? — —

Nem volt időm bevárni a feleletet, takarodót fujtak, mindenki ágát keresé fel; jobbra balra köszöntöttünk s egy zuáv barátságos adieut intett egy hosszú kolbászszállal.

Az előadásnak vége, jó éjszakát. Holnap Csehországba viszik, s minden okunk van remélni, hogy nem fogják ott csehül érezni magukat.

István főherceget, kinek köszöneményzete már ideérkezett, néhány nap mulva várják Bécsbe, hogy innen magyarországi jószágaira utazzék.

Bulyovszkyné asszony tán a jövő héten lesz fellépő a Carl-színházban. Néhány új színmű merült fel, de ismét alámerült. K. T.

hogy Forgách Ferencz püspök (kinek arczképét s élettrajzát nem régen közöltük), nem csak hogy a nevezett fejedelem udvarában tartózkodott, hanem ama fejedelem uralkodása utolsó éveiben ott korlátnoki méltóságot is viselt. A becses iratot közölni fogjuk az illető tisztelt történetbuvárunkkal. Fogadja ön köszöneményzete s szives figyelemért.

4572. **Pécs.** H. A. — A nevezett munka, t. i. Guthy Ország Mihály ezim elbeszélés előfizetett példányainak elküldését legzélszerűbb volna ott sürgetni, a hova az előfizetési pénz küldetett. — Másik ohajtását teljesíteni, reméljük, lesz alkalmunk.

4573. **Egy pécsi előfizető.** Az a „Dongó“ is régen megjelent már. Szerzője, mint tudjuk, most a „Szegedi Híradó“-nál található — sziveskedjék ön ott sürgetni. A „Piros vásárna“ iránt már volt nyilatkozat lapunkban is.

4574. **S. Sz. P. U. K.** És ő hozzája fordulván monda néki: „Ezért fogd a keztyüt, harczolnom kell veled; mert vagy a nyár folytán sátorfád felszeded, bizván böles lapodat egy pár hétig másra, vagy én török rajtad egy bő áldomásra.“ Emez pedig semmit sem szóla nékie, mondván: Jobb lesz, ha te jössz.

4575. **N. Váradi.** H. K. Halommal van a munka; legjobb akarat mellett sem mondhatunk egyebet, mint azt, hogy: Igen, adandó alkalommal.

4576. **Véssé.** Sz. S. — Kérjük a képet s szivesen vesszük a többi ajánlatot.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-oros naptár	Nap- kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold- kelet nyug.		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
	Julius	Junius (ó)	ó.	p.	Tamuz	ó.	p.	
10 Vasárnap.	B 4 Amália	B 3 Felic	28 D 4 Cyril	4 15	7 55	18	4 33	0 4
11 Hétfő	Pius pápa	Eleonora	29 Pét. Pál	4 16	7 55	9	5 42	0 33
12 Kedd	Henrik cs.	Nábor	30 12 Apost.	4 16	7 55	10	6 39	1 15
13 Szerda	Margit szűz.	Marg. J.	1 Julius	4 17	7 54	11	7 25	2 7
14 Csütörtök.	Bonaventura	Cyrus	2 Sarlós BA	4 18	7 53	12	7 59	3 7
15 Péntek	Apostol. oszl.	Apost. o.	3 Jácint v.	4 10	7 53	13	8 27	4 14
16 Szomb.	Karmelh. BA.	Faust v.	4 Endre é.	4 20	7 51	14 Sab.	8 50	5 22

Holdnegyed : ☾ Holdtölte 15-én 2 óra 9 perczkor reggel.

TARTALOM.

Mac-Mahon, tábornagy, (arczkép). — Esti kép. Somogyi Ignác. — Nőknek is legyen szabad, ismerni a fűvésztudományt. N. T. — A toroczkói völgy (képekkel). Maszák H. — A hangyák (vége). — A Haller-huszárok támadása a montebellói csatában (képekkel). — A székesfehérvári nőnövelde (képekkel). — **Tárház**: Kakas Márton levelei. CX. — Fűrdői élet: Szinyák, Harkány, Szobráncz, Graefenberg. — Irodalom és művészet. Egyházi és iskolai hírek. Ipar, gazdaság, kereskedelem. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Lévelezés: Bécsi levél. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

A **Politikai Ujdonságok** 27. számának főtartalma: A francia hajóhad az Adriai tengeren. — Diplomatikai estély Walewski grófnál. — A porosz hadügyi szervezet. — A harcztérről. — Heti krónika. — **Tárház**: A vas korona. Jelenkori hadvezérek és államférfiak: IV. Vaillant V. Randon. — Vidéki közlemények: Maros-Vásárhely. Kalocsa. Debreczen. Nagyvárad stb. Rendek rovatok.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)

Előfizetési felhívás

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

1859. évi másodfélévi folyamára.

Előfizetési feltételek, postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok **együtt** 6 hónapra (jul. — dec.) **5 ft.**, 3 hónapra (jul. — sept.) **2 ft. 50 kr.** ujp.

A Vasárnapi Ujság **külön** 6 hónapra (jul. — dec.) **3**

A Politikai Ujdonságok **külön** 6 hónapra (jul. — dec.) **2**

Tiz előfizetett példányra egy tisztelet-példány. — A pénzek bérmentes küldése kéretik.

A Vasárnapi Ujság és Magyar Sajtó **együtt** 6 hónapra (jul. — dec.) **10 ft.** ujp., 3 hónapra (jul. — sept.) **5 ft.** ujp.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala,

Pesten, egyetem-utca 4-ik szám.